

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Kirjoitustulkkina kuurosokealle

Selvitys vallitsevista käytänteistä

Hanna Kuittinen

Viittomakielentulkin koulutusohjelma (240 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 04/ 2014

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Hanna Kuittinen	Sivumäärä 47 ja 5 liitesivua
Työn nimi Kirjoitustulkkina kuurosokealle – selvitys vallitsevista käytänteistä	
Ohjaava(t) opettaja(t) Zita Kóbor-Laitinen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Suomen Kuurosokeat ry, Riitta Lahtinen	
Tiivistelmä Opinnäytetyöni aiheena on kirjoitustulkkaus kuurosokeille. Selvityksen tavoitteena oli kerätä kentällä käytettäviä toimintamalleja kirjoitustulkkausessa kuurosokeille. Tutkimuskysymykseni ovat ”mitä on kirjoitustulkkaus kuurosokeille ja mitkä ovat sen erityispiirteitä?” ja ”kuinka kirjoitustulkkaus koulutuksen tulee varautua kuurosokeiden ja kuulonäkövammaisten asiakasryhmään?”. Opinnäytetyön tilaaja on Suomen Kuurosokeat ry. Selvitys toteutettiin teemakyselyllä kirjoitustulkeille sekä alan asiantuntijoiden ja asiakkaan haastatte- luilla. Kyselyllä kartoitettiin muun muassa kirjoitustulkki- tai työparin koulutus- taustaa, millaisissa tilanteissa on toimittu kirjoitustulkkina kuurosokealle, mitä eri tulkkaus- ja kommuni- kaatiomenetelmiä tilanteissa on käytetty, mitä eri apuvälineitä kirjoitustulkkausessa kuurosokealle on käytetty, miten se eroaa muusta kirjoitustulkkausesta, vaatiiko kirjoitustulkkina kuurosokealle toimimi- nen erityistaitoja ja jos niin mitä erityistaitoja koulutuksessa tulisi opettaa, mitkä ovat olleet kuurosokei- den asiakkaiden erityistoiveita ja vaatiiko kirjoitustulkkina kuurosokealle toimiminen erityishuomiota fyysisen ergonomian suhteen. Kyselyyn vastasi 12 kirjoitustulkkiä, joista jokainen oli toiminut kirjoitus- tulkkina kuurosokealle. Haastattelin selvitykseen koulutustahon edustajaa Hanna Putkonen- Kankaanpäättä kirjoitustulkkaus koulutuksen sisällöstä, alan asiantuntijaa Sirpa Laurénia yleisesti aiheesta kirjoitustulkkaus, sekä yhtä kirjoitustulkkaus kuurosokeaa asiakasta aiheesta kirjoitustulkkaus kuu- rosokealle. Selvityksen pohjalta voidaan pohtia kirjoitustulkkaus koulutuksen mahdollista päivitystarvetta tai tarvetta lisäkoulutukselle kirjoitustulkkaus kuurosokeille. Kyselyn vastauksista ilmeni, että kuvailu- ja opas- tustaidot tulisi olla tulkilla hallussa. Tämän lisäksi erilaiset apuvälineet ja niiden käyttö tulisi hallita ja tietää miten niiden käyttö voi vaikuttaa tilanteen kulkuun. Selvityksestä ilmeni myös, että usein kirjoitus- tulkkaus kuurosokeille tehdään erilaisissa kokouksissa. Avainasemassa kirjoitustulkkaus kuuro- sokeille on kuitenkin asiakasryhmän heterogeenisuus, joka asettaakin haasteita tulkeille ja tulkki- väilykselle. Asiakkaan tarpeet on otettava huomioon.	
Asiasanat kirjoitustulkkaus, kuurosokeat, kyselytutkimus	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Hanna Kuittinen	Number of Pages 47
Title Speech-to-text interpreting to the deafblind – a study on prevailing customs	
Supervisor(s) Zita Kóbor-Laitinen	
Subscriber and/or Mentor The Finnish Deafblind Association, Riitta Lahtinen	
Abstract This thesis focuses on speech-to-text interpreting to the deafblind. The goal was to collect procedures from the field about speech-to-text interpreting to the deafblind. The research questions are “what is speech-to-text interpreting to the deafblind and what are its special features” and “how should the education of a speech-to-text interpreter be arranged for the client group of the deafblind”. The subscriber of this thesis is The Finnish Deafblind Association. The study was conducted as a theme survey for speech-to-text interpreters and as an interview by a client and professionals. The survey was used to find out the educational background of speech-to-text interpreters, interpreters and work partners: the survey questions focused on situations where there has been speech-to-text interpreting to the deafblind, and also were aimed to find out which kind of different ways of interpreting and communication have been used in these situations, which different aid tools have been used and what the difference is between speech-to-text interpreting to the deafblind and other speech-to-text interpreting. The survey also sought answers to questions such as “does speech-to-text interpreting to the deafblind require special skills, and if so, what special skills should the education program provide?”, “what special wishes have the deafblind clients had and does speech-to-text interpreting require any special notice to ergonomic well-being?” The survey was answered by 12 speech-to-text interpreters who had all done speech-to-text interpreting to the deafblind. Three different people were also interviewed: the spokeswoman of the education program, Hanna Putkonen-Kankaanpää, on what the education includes, specialized professional Sirpa Laurén about speech-to-text interpreting, and one deafblind client about speech-to-text interpreting to the deafblind. Based on this study one can consider the training of speech-to-text interpreters needing an update on further education for speech-to-text interpreters. The answers to the survey show that describing and guiding skills are crucial/essential skills for speech-to-text interpreters. Also, different kinds of aid tools should be made familiar and speech-to-text interpreters should know how to use them and be aware of how using them can affect the situation with a client. It also became apparent from the study that the situations where interpreting for the deafblind usually happens are different sorts of meetings. It is important to notice, however, that the client group of the deafblind is very heterogeneous, and this brings challenges to the work and hiring of interpreters. The clients’ needs must always be well-considered.	
Keywords speech-to-text interpreting, deafblind, survey study	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 KIRJOITUSTULKKAUS	6
2.1 Kirjoitustulkkauksen tutkimus	7
2.2 Kirjoitustulkkipäätös	9
2.3 Kirjoitustulkkaustekniikka ja – laitteet	11
2.4 Kirjoitustulkkiensa toiminta Suomessa	12
3 KUUROSOKEAT	12
3.1 Näkövammaisuus	12
3.2 Kuulovammaisuus	15
3.4 Kommunikaatio- ja tulkkausmenetelmiä	17
3.5 Apuvälineet	18
3.6 Suomen Kuurosokeat ry	20
4 TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	21
4.1 Tutkimuskysymykset	21
4.2 Kysely kirjoitustulkeille	21
4.3 Asiakkaan haastattelu	23
5 KYSELYN TULOKSET	24
5.1 Vastaajien taustatiedot	24
5.2 Kirjoitustulkkiensa toimiminen	26
5.3 Työpari kirjoitustulkkaussessa kuurosokealle	30
5.4 Apuvälineet	33
5.6 Asiakkaiden erityistoiveet ja muita huomioita	37
6 POHDINTA	38
6.1 Selvityksen luotettavuus ja menetelmän toimivuus	38
6.2 Vastaukset tutkimuskysymyksiin	40
6.3 Jatkotutkimusaiheita	43
LÄHTEET	44
LIITTEET	48

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheena on kirjoitustulkkaus kuurosokeille. Aihe on hyvin tarpeellinen ja ajankohtainen, sillä tutkimustietoa aiheesta on Suomessa niukasti. Tutkimukseni on työelämälähtöinen, sillä se kartoittaa vallitsevia käytänteitä kentällä, jonka pohjalta koulutustahoilla on mahdollisuus varautua kuulonäkövammaisten ja kuurosokeiden asiakasryhmän tarpeisiin. Aiheen valintaan vaikutti aikomukseni kouluttautua kirjoitustulkiksi tulevaisuudessa. Suuntaudun opinnoissani kuuroutuneisiin ja kuurosokeisiin, joten kirjoitustulkkaus kuurosokeille kuulosti erinomaiselta tutkimusaiheelta kehittää alaa ja kartuttaa ammattitaitoani tulevaisuuden varalle.

Tein kirjoitustulkeille teemakyselyn, jonka tavoitteena oli kartoittaa yleisesti käytänteitä kirjoitustulkkauksesta kuurosokeille. Tutkimuksen tavoitteena oli kerätä kentällä käytettäviä toimintamalleja kirjoitustulkkaukseen kuurosokeille sekä kartoittaa siihen tarvittavaa osaamista. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää myös kirjoitustulkkaukseen kuurosokeille vaadittavaa mahdollista lisäkoulutusta ja kirjoitustulkkipäivitystarvetta. Tällä hetkellä kirjoitustulkkipäivitystä järjestää Humanistinen ammattikorkeakoulu sekä Diakonia-ammattikorkeakoulu. Tarkastelen selvityksessä Humanistisen ammattikorkeakoulun tarjoamaa opintokokonaisuutta. Erikoistumisopinnot ovat suuruudeltaan 30 opintopistettä. Käsittelen koulutusta lähemmin kappaleessa 2.2 Kirjoitustulkkipäivityskoulutus.

Työni tilaaja on Suomen Kuurosokeat ry:n kommunikaatiopalvelut. Järjestö on kuurosokeiden ja vaikeasti kuulonäkövammaisten järjestö. Järjestö valvoo kuurosokeiden oikeuksia, tuottaa palveluita, toimii kuurosokeusalan asiantuntijana ja järjestää yhteistä toimintaa. (Suomen Kuurosokeat 2014a.) Järjestön kommunikaatiopalvelu tarjoaa neuvontaa kommunikaatioon ja tulkkaukseen liittyvissä kysymyksissä (Suomen Kuurosokeat ry 2014b). Järjestö esitellään tarkemmin luvussa 3.5 Suomen Kuurosokeat ry. Tutkimusta on ideoitu yhteistyössä tilaajan kanssa, jotta siitä on saatu paras mahdollinen hyöty tilaajalle ja alalle.

Pyrin selvitykseni kautta kehittämään tulkkauspalvelua, jotta myös kuurosokeat, jotka kokevat hyötyvänsä kirjoitustulkkauksesta, saavat laadukasta palvelua. Selvityksestä

on hyötyä kirjoitustulkeille, viittomakielentulkeille ja alan opiskelijoille. Kirjoitustulkit voivat työni pohjalta arvioida omia valmiuksiaan toimia kirjoitustulkkina kuurosokealle, ja puolestaan kirjoitustulkki opiskelijat pystyvät tutustumaan jo opiskelujen aikana kuurosokeiden asiakasryhmään ja heidän tarpeisiinsa. Viittomakielentulkit ja tulkkiopiskelijat voivat puolestaan valmistautua tilanteisiin, joissa toimivat kirjoitustulkin työparina kuurosokealle asiakkaalle.

2 KIRJOITUSTULKKAUS

Kirjoitustulkkauksessa viesti välitetään saman kielen sisällä sen muodosta toiseen: puhe ja muut tilanteeseen vaikuttavat äänet muutetaan kirjoitettuun muotoon. Tätä tulkkausmenetelmää käyttävät eniten kuuroutuneet ja huonokuuloiset. (Lauren 2006, 205.) Tässä työssä tarkastellaan lähemmin käyttäjistä vähemmistöä, kuurosokeita. Kuurosokeat esitellään tarkemmin kappaleessa 3 Kuurosokeat.

Pohjoismainen kuurosokeuden määritelmä:

”Kuurosokeus on erityinen toimintarajoite. Kuurosokeus on kuulon ja näön toimintarajoitteiden yhdistelmä. Tämä rajoittaa henkilön suoriutumista ja täyttä osallistumista yhteiskuntaan siinä määrin, että se edellyttää yhteiskunnalta tukea erityispalveluihin, ympäristön mukauttamiseen ja/tai teknisten apuvälineiden saamiseen.” (Suomen Kuurosokeat ry 2011, 9.)

Kirjoitustulkkaus voidaan toteuttaa käsin kirjoituksena, mutta yleensä käytetään tietokonetta. Tämä selvitys keskittyy tietokoneella tapahtuvaan kirjoitustulkkaukseen. Kirjoitustulkkaus tapahtuu simultaanisti, jolloin kirjoitettu teksti ilmestyy ruudulle puhujan mukana. Aikaa, jonka tulkki on tulkatessaan puhujan puheesta jäljessä, kutsutaan viiveeksi. Viive johtuu siitä, että puhenopeus on huomattavasti kirjoitusnopeutta suurempi, mutta myös siitä, että tulkki jättäytyy tarkoituksella puhujasta jälkeen muodostaakseen ymmärrettävän asiakokonaisuuden. (Ohrankämmen 2008, 1.) Tulkkaus voidaan suurimmissa tilaisuuksissa heijastaa videotykillä valkokankaalle tai henkilö-

kohtaisissa tulkkauksissa asiakas voi lukea tekstiä esimerkiksi kannettavan tietokoneen näytöltä. (Tanhuamäki & Tiitula 2011, 192.) Yli tunnin pituisissa tilaisuuksissa tulkkeja tulisi yleensä olla kaksi; toisen ollessa kirjoitusvuorossa toinen toimii tukitulkkina (Laurén 2006, 214).

Kirjoitustulkkauksessa käytetään usein Word- tai KITU-ohjelmaa. Jälkimmäinen pitää sisällään toiminnon, jossa ohjelma pistää muistiin pidempiä sanoja ja ehdottaa niitä myöhemmin kirjoituksen yhteydessä. Tämän lisäksi aikaa säästetään tiivistämällä tekstiä, jotta pysytään puhujan mukana. (Tanhuamäki & Tiitula 2011, 192.) Kirjoitustulkkaustekniikkaa ja -laitteita käsitellään tarkemmin kappaleessa 2.3 Kirjoitustulkkaustekniikka ja – laitteet.

2.1 Kirjoitustulkkauksen tutkimus

Liisa Tiittula on toiminut vuodesta 1995 Tampereen yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitoksessa saksan kielen professorina. Hänen opetusalaan on kääntämisen teoria ja käytäntö. Tiittula on mukana muun muassa *Kirjoitustulkkauksen prosessina: Tulkkeen ymmärrettävyys ja sen parantaminen* –projektissa, jossa kehitetään uutta teknologiaa ja uusia menetelmiä kirjoitustulkkauksen tukemiseen ja analysointiin. (Helsingin yliopisto 2010.) Tutkimus syventää tietämystä puheen ja kirjoituksen, verbaalisen ja nonverbaalisen viestinnän välisestä suhteesta (Helsingin yliopisto 2012).

Kirjoitustulkkauksesta on tehty Tampereen yliopistolla pro gradu – tutkielmia. Ohrankämmen (2008) on tutkinut viivettä kirjoitustulkkauksessa. Tutkimuksen pohjalta viive osoittautui kirjoitustulkkauksessa merkittäväksi tekijäksi. Viive asettaa tulkin aikapaineeseen ja häiritsee tulkkauksen seurattavuutta, etenkin silloin kun tilanteessa esitetään esimerkiksi kysymyksiä yleisölle. Tilanteessa viive asettaa tulkkeen varassa olevat asiakkaat muihin nähden eriarvoiseen asemaan. Tutkimus osoitti, että yksin KITU-ohjelma ei ehkäise tai lyhennä viivettä, mutta sillä voidaan saavuttaa virheettömämpi tulke verrattuna tavalliseen tekstinkäsittelyohjelmaan. Viiveen lyhentämisen keinoja ovat tiivistäminen ja tulkkauksen huomiointi puheessa. (Ohrankämmen 2008, 60-62.)

Salakari (2008) on tehnyt tutkimusta, siitä miten kirjoitustulkkauksessa syntyvä tulke eroaa puheesta ja miksi. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, minkälaisia muutoksia syntyy tulkkeen ja puheen välille. Muutokset jaoteltiin neljään ryhmään: muokkauksiin, poistoihin, lisäyksiin ja kirjoitusvirheisiin. Tutkimuksen tulosten perusteella on nähtävissä, että olisi hyödyllistä laatia ohjeet puhujalle, jonka puhetta tulkataan. (Salakari 2008, 98-100.)

Mäkiranta (2006) on tutkinut asiasisällön välittymistä kirjoitustulkkauksessa. Tutkimuksen perusteella tiivistetty tulke sopisi erityisesti tilanteisiin, joissa asiasisältö tulee välittää selkeästi ja nopeasti. Tällöin tulkkauksen seuraaja ehtii kiinnittää huomiota myös esiintyjän nonverbaaliseen viestintään sekä havainnollistuksiin, joita käytetään nykyään paljon. (Mäkiranta 2006, 96-97.)

Kirjoitustulkkauksen laadun arviointia laatukriteerien avulla on tutkinut Tanhuamäki (2008). Tutkimus osoitti, että tilannekohtaiset tekijät ovat ratkaisevassa asemassa tulkkauksen laadussa, ja niiden vuoksi laatukriteereistä voidaan joutua tinkimään. Tutkimuksen pohjalta voisi erilaisten tulkkausstrategioiden soveltaminen eri tilanteissa olla hyödyllistä. Tutkimuksessa korostettiin tulkkaustilanteessa olevien eri tahojen yhteistyötä laadukkaan tulkkauksen saavuttamiseksi. (Tanhuamäki 2008, 97-98.)

Kirjoitustulkkauksesta on myös tehty ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä. Sirpa Laurenin (2002) tekemä opinnäytetyö, selvitys kirjoitustulkkiin työstä ja koulutustarpeista, on näistä ensimmäinen. Tämän lisäksi Humanistisesta ammattikorkeakoulusta on tehnyt opinnäytetyön Elisa Härkönen ja Outi Turkki (2010). Tämän työn aiheena oli vieraiden kielten tuntien tulkkausikäytännöt. Heidi Heikkonen ja Elli-Maija Milh (2011) ovat tehneet selvityksen kirjoitustulkkauksen tämänhetkisestä tilanteesta. Iida Bernhardt (2013) on tehnyt kehittämistyötä kirjoitustulkkauksessa käytettävistä viittauskeinoista.

Artikkeleita kirjoitustulkkauksesta ja erityisesti kirjoitustulkkauksesta kuurosokeille on myös kirjoitettu. Näistä viimeisimpänä on kirjoitettu artikkeli Kielisilta – lehteen aiheesta näkökulmia kirjoitustulkkauksesta kuurosokeille (2014). Artikkelin on kirjoittanut Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmän yhteistyönä ja siinä pohditaan milloin kirjoitustulkki voi toimia kirjoitustulkkiina kuurosokeelle. Toinen artikkeli on kirjoitettu Tuntosarvi –

lehteen ja sen aiheena on puhetulkkaus ja kirjoitustulkkaus. Artikkelissa pohditaan tilannetta, jossa tarvitaan kirjoitustulkkauksen lisäksi puhetulkkausta, koska asiakkaan puhe on epäselvää puhevamman vuoksi.

Iso-Britanniassa kirjoitustulkkauksen (englanniksi speech-to-text interpreting) tutkimuksia tuottaa 1998 vuonna perustettu FAST (Foundation for Assistive Technology). Yhdistys rahoittaa tutkimuksia teknisistä apuvälineistä ja dokumentoi apuväline tutkimukset ja – projektit Iso-Britanniassa. (Foundation for Assisted Technology 2014.) Otin yhteyttä yhdistykseen selvittääkseni onko tutkimustyötä kirjoitustulkkauksesta kuurosokeille tehty tai tekeillä Iso-Britanniassa, mutta en ole saanut tiedustelulleni valitettavasti vastausta.

2.2 Kirjoitustulkkipäätös

Vuosina 1986–1988 järjestettiin ensimmäiset Kuuroutuneiden tulkkipäätökset entisen Kuulonhuoltoliitto ry:n toimesta. Tämän jälkeen vuonna 1988 viittomakielen tulkkipäätökset muuttui kolmivuotiseksi ammatilliseksi koulutukseksi ja siihen sisällytettiin kuuroutuneiden ja kuurosokeiden tulkkaus. Ennen kirjoitustulkkipäätöksestä on järjestänyt entinen Kuulonhuoltoliitto ry, nykyinen Kuuloliitto ry. Ent. Kuulonhuoltoliitto ry järjesti vuosina 1995–2000 lyhytkoulutuksen kirjoitustulkeille. Koulutus oli 3 opintoviikon pituinen ja sille pääsyn vaatimuksena oli 8000 lyöntiä puolesta tunnissa. (Lauren 2002, 5-7.)

Ensimmäistä kertaa Humanistisen ammattikorkeakoulun kirjoitustulkkipäätös järjestettiin vuonna 2002 ja 2003. Koulutus oli tällöin 5 opintoviikkoa. Vuonna 2009 koulutus oli 20 opintopistettä ja vuodesta 2011 alkaen 30 opintopistettä. (Bernhardt 2013, 15.) Työssäni tulen tarkastelemaan näitä Humanistisen ammattikorkeakoulun kirjoitustulkkauksen erikoistumisopintoja (30op). Koulutukseen valituilta edellytetään seuraavia taitoja:

- lyöntinopeus, yli 6000 merkkiä 30 minuutissa
- suomen kielen oikeinkirjoitussääntöjen tunteminen
- hyvä artikulaatio

- selkeä huulio
- hyvät vuorovaikutustaidot
- soveltuvuus kirjoitustulkin ammattiin

Opinnot pitävät sisällään neljä suurempaa kokonaisuutta: orientoituminen opintoihin, portfolio ja tentit (5op), tulkkaus (10op), asiakaspalvelu ja ammattilaisuus (10op), sekä harjoitukset ja testit (5op). Asiakaspalvelu ja ammattilaisuus – kokonaisuus pitää sisällään kahden opintopisteen opintokokonaisuuden Asiakasryhmät. Tähän kokonaisuuteen kuuluu kuurosokeiden asiakasryhmä. Lisäksi kokonaisuuteen kuuluvat osa-alueina vuorovaikutus ja viestintä, viittomia, tulkkipalvelu ja yrittäjyys, etiikka ja ammattilaisuus, sekä ergonomia ja työterveys. (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2012.)

Asiakasryhmät opintokokonaisuus toteutetaan verkkoluentona. Kokonaisuuteen kuuluu myös kuurosokeiden asiakasryhmä ja se pitää sisällään asiakastapaamisen, jossa voi olla kuurosokeita tai kuulonäkövammaisia asiakkaita. Tehtäväksi kokonaisuuteen kuuluu Suomen Kuurosokeat ry:n hallituksen jäsenen Sanna Paasosen 1,5 tunnin video kuurosokeista. Videon pohjalta pidetään keskustelua asiakasryhmistä, jonka jälkeen aiheesta tehdään ryhmässä yhteinen essee. Kirjallisuuteen kuuluu Aistit avoinna – elämässä mukana: kuurosokeiden kulttuurin kuvaus (Rouvinen 2001). Kokonaisuus pitää myös sisällään etujärjestötehtävän, jossa esille nousee Suomen kuurosokeat ry. Etiikka ja ammatillisuus osa-alue pitää sisällään pohdintaa siitä, jos asiakas onkin kuurosokea. Opastus eri asiakasryhmissä on suuruudeltaan 1 opintopiste ja se kuuluu tulkkauksen (10op) alle. Se sisältää kirjallisuutta aiheesta, jonka pohjalta toteutetaan ryhmäkeskusteluja. Keskustelun aiheet tulevat opettajalle ja hän pureutuu niihin opetuksessaan. Kontaktijaksolla harjoitellaan opastusta hätätilanteita varten. Koulutus ei sisällä taktiiliviittomista. Koulutustaho ja Suomen kuurosokeat ry ovat keskustelleet kuurosokean asiakkaan ehdottomasta turvallisuudesta. Kirjoitustulkkausten erikoistumisopintoihin ei pystytä liittämään riittävästi opastuksen hallintaan johtavia tunteja. Tämän vuoksi on päätetty, että opiskelijoille annetaan vain perustiedot opastuksesta. Kirjoitustulkin pitää siis osata tulkkaustilanteessa ohjata asiakas paikalleen. (Hanna Putkonen-Kankaanpää, henkilökohtainen tiedonanto 29.11.2013.)

2.3 Kirjoitustulkkaustekniikka ja –laitteet

Konekirjoitustulkkauksen kehitys sai alkunsa 1970-luvulla, kun tekstipuhelimia alkoi tulla Suomeen. Tätä ennen kirjoitustulkkaukset tapahtuivat käsin kirjoittamalla. Ensimmäisen kerran tekstipuhelinta käytettiin tulkkauslaitteena Kopolan kurssikeskuksessa 1981. Tekniikan kehittyessä, 1990-luvulla, alettiin kirjoitustulkkaukset tehdä tietokoneella. (Lauren 2002, 1.)

Tänä päivänä kirjoitustulkkaukset tapahtuvat useimmiten kannettavalla tietokoneella. Asiakkaiden määrästä riippuen tulkkausta seurataan joko tietokoneen ruudulta tai se heijastetaan videotykillä valkokankaalle. (Tanhuamäki & Tiitula 2011, 192.) Näppäimistö tulee olla kevyt ja ääneltään hiljainen, sillä muuten se voi häiritä erityisesti induktiosilmukan kautta kuuntelevaa asiakasta, tai se voi häiritä tulkin kuulemistakin. Yleensä käytetään erillistä näppäimistöä, jolloin tietokoneen saa siirrettyä sopivalle etäisyydelle ja tekstin seuraaminen helpottuu kaikille osapuolille. (Lauren 2002, 13.)

Suomessa kirjoitustulkkauksessa käytetään usein joko Word- tai KITU-ohjelmaa (Tanhuamäki & Tiitula 2011, 192). KITU on Suomessa kehitetty kirjoitustulkkausohjelma. Se on tietokoneohjelma, jossa on kirjoitustulkkaukseen nopeuttavia ominaisuuksia. Ominaisuuksista tärkein on automaattinen sanojenkerääjä. KITUn kehittäjä on tulkkausalan yritys Omnivis Oy. (Ohrankämmen 2008, 9.)

Kirjoitustulkkauksessa tietokoneen asetukset poikkeavat yleensä normaalista tekstinkäsittelystä. Taustan väriksi valitaan yleensä sininen. Kirjasin on Arial, jota asiakkaat pitävät helppolukuisena. Kirjasimen väriksi valitaan valkoinen ja sen koko on 36 tai suurempi. Asetuksista poistetaan esimerkiksi automaattinen korjaustoiminto, automaattinen sanan alun iso kirjain pisteen jälkeen ja automaattinen tavutus. Edellä mainitut poistetaan, koska ne häiritsevät kirjoitustulkkauksen seuraamista. Sivun asetukset muutetaan niin, että rivinleveys on mahdollisimman suuri. Myöskään sivunvaihdon katkoviiva ei saa näkyä tulkkauksessa. Viimeisenä valitaan toiminto ”näytä koko näyttö”, jotta työkalurivit eivät vaikuta häiritsevästi tulkkauksen seuraamiseen. Kun kirjoitustulkkaukseen seuraa ainoastaan yksi asiakas, otetaan asiakkaan toiveet asetuksista huomioon. Ne voivat poiketa paljonkin edellä mainituista asetuksista. (Laurén 2006, 212-213.)

2.4 Kirjoitustulkkien toiminta Suomessa

Toimiakseen kirjoitustulkkinä Suomessa, henkilön täytyy olla tulkirekisterissä kirjoitustulkin statuksella. Kirjoitustulkikoulutuksen aikana kirjoitusnopeus yritetään nostaa yli 9000 merkkiin/30 min. Tämä on tulkirekisteriin pääsyn edellytys. (Suomen kirjoitustulkit ry 2014.) Suomenkielisen kirjoitustulkkaamisen tulkirekisterikokeen on voinut suorittaa vuodesta 2008, ruotsinkielisen puolestaan 2010. Tätä ennen on käytäntönä ollut vain kirjoitustulkkaamisen nopeuskoe, joka piti läpäistä. (Lauren, henkilökohtainen tiedonanto 14.3.2014.)

3 KUUROSOKEAT

Tässä kappaleessa käsittelen näkövammaisuutta ja kuulovammaisuutta erillisinä toisistaan. Olen päätenyt tähän käsittelytapaan, sillä kuurosokeat kirjoitustulkkaamisen asiakkaat voidaan jakaa näkökyvyn ja kirjoitustulkkaamisen vastaanottotavan mukaan heikkonäköisiin ja sokeisiin. Heikkonäköiset ottavat kirjoitustulkkaamista vastaan sopivaksi muokatulla tekstillä ja sokeat pistekirjoituksella. Käytän tätä käsittelytapaa myös siitä syystä, että perinteisesti kuulo- ja näkövammaa tutkitaan ja hoidetaan erillisinä toisistaan (Suomen Kuurosokeat ry 2014). Otan toki huomioon yhdistelmäaistivamman ja paneudunkin kappaleen loppupuolella kuulonäkövammaisuuteen, kuulonäkövammaiselle tulkaamiseen, kommunikaatio- ja tulkaamenetelmiin ja apuvälineisiin. Viimeisenä esittelen työni tilaajan Suomen Kuurosokeat ry:n.

3.1 Näkövammaisuus

Näkövammaiseksi voidaan määritellä henkilö, jolla näkökyvyn heikentyminen aiheuttaa huomattavaa haittaa päivittäisessä elämässä. Silloin, kun näkö voidaan korjata normaaliksi silmälaseilla tai piilolaseilla, ei ole kyseessä näkövamma. Näön puuttuminen toisesta silmästä ei tee myöskään henkilöstä näkövammaista. Määrityksen näkövammaisuudesta tekee aina silmälääkäri. Näkövammaisista valtaosa on iäkkäitä

henkilöitä, mutta näkövammaisuutta esiintyy kaikissa ikäryhmissä. (Puolanen & Perttunen 2006, 21.)

Näkökykyä voidaan kuvata jatkumona, jonka toisessa päässä on täydellinen tarkka näkö kaikissa olosuhteissa (+1,0) ja toisessa päässä täydellinen sokeus (0). Näkövammammat jaetaan viiteen luokkaan Maailman terveysjärjestön WHO:n suosituksen mukaan: 1.heikkonäköinen, 2. vaikeasti heikkonäköinen, 3. syvästi heikkonäköinen, 4. lähes sokea ja 5. täysin sokea. (mt., 22–24.)

Näkövammaan vaikeusasteluokka	Näöntarkkuus l. visus (v)	Näkökentän halkaisija (Æ)	Toiminnallinen kuvaus
1 Heikkonäköinen	0.3 >v> 0.1		Lähes normaali toiminta näön turvin on mahdollista optisin apuvälinein.
2 Vaikeasti heikkonäköinen	0.1 >v> 0.05		Näönkäyttö sujuu vain erityisapuvälinein, lukunopeus on hidastunut.
3 Syvästi heikkonäköinen	0.05 >v> 0.02	< 20°	Yleensä ei näe lukea kuin luku-TV:llä. Suuntausnäkö puuttuu. Liikkuminen tuottaa vaikeuksia. Muiden aistien apu on tarpeen.
4 Lähes sokea	0.02 >v	< 10°	Toiminta on pääasiassa muiden aistien kuin näköaistin varassa.
5 Täysin sokea	v = 0		Näöstä ei ole apua, toiminta on muiden aistien (erityisesti tunto- ja kuuloaistin) varassa.

Taulukko 1. Näkövammojen luokitus Maailman terveysjärjestön WHO:n määritelmän mukaan. (mt., 24)

Näkövammaisuutta tarkastellessa voidaan puhua niin sanotuista seurannaisvaikutuksista. Käsitteellä kuvataan vamman tai sairauden laaja-alaisia vaikutuksia yksilön ja hänen lähiympäristön elämään. Seurannaisvaikutukset voivat olla suoria tai välillisiä. Suoria ovat esimerkiksi heikkonäköisyydestä johtuva lukemisen vaikeus ja välillisiä ovat puolestaan lukemisen vaikeudesta aiheutuva tiedonsaannin rajoittuminen. Näitä seurannaisvaikutuksia pystytään rajoittamaan ja ehkäisemään, esimerkiksi tuottamalla uutisia isommalla tekstillä heikkonäköisille (Kovanen 2012, 12-13.)

3.2 Kuulovammaisuus

Kuulovammainen on henkilö, jolla on lievä tai vaikea kuulonmenetys. Kuulovammaisuutta määriteltäessä kyky kuulla ääniä on menetetty kokonaan tai osin joko molemmista tai toisesta korvasta. Sosiaalisesta näkökulmasta henkilö voidaan määritellä kuulovammaiseksi, jos heikentyneestä kuulosta on haittaa jossakin tilanteessa. Kuulovammaisuuden sosiaalisessa määrittelyssä käytetään yleisesti seuraavia termejä: huonokuuloinen, varhaiskuuro eli kuuro, kuuroutunut, kuulonäkövammainen ja kuulomonivammainen. (Poussu-Olli 2003, 13-14.)

Huonokuuloinen on henkilö, joka vastaanottaa puheen kuulonsa avulla ja kommunikoi puheella. Varhaiskuuro eli kuuro on henkilö, joka on menettänyt kuulonsa syntyessään tai ennen kielen oppimista. Kuuro oppii luonnostaan viittomakielen vuorovaikutuksessa. Kuuroutuneet ovat menettäneet kuulonsa puheen oppimisen jälkeen. Lapsena kuuroutuneet oppivat usein viittomakielen ja samaistuvat kuurojen ryhmään. Puolestaan vanhemmalla iällä kuuroutuneet kommunikoivat äidinkielellään. He vastaanottavat viestit huulioluvulla, joskus viittomia tukena käyttäen, tai kirjoituksen avulla. Kuulonäkövammainen on henkilö, jolla on vakava-asteinen kuulo- ja näkövammayhdistelmä, joka aiheuttaa haasteita liikkumisessa ja kommunikaatiossa. Kuulomonivammaisilla on kuulovamman lisäksi jokin vaikea-asteinen vamma, esimerkiksi kognitiivisen toiminnan häiriö. (mt., 13-14.)

3.3 Kuulonäkövammaisuus

Kuulonäkövammaisuutta tarkasteltaessa voidaan puhua kuulonäkövammaisuudesta tai kuurosokeudesta. Käytän selvityksessä molempia termejä, koska koen henkilökohtaisesti termien täydentävän toisiaan. Kuulonäkövammaisuus korostaa kuulon ja näön asemaa ja tuo esille kuulonäkövammaisten ryhmän heterogeenisyyttä, kun puolestaan kuurosokeus tuo kulttuurisen näkökulman tarkasteluun.

Kuurosokeilla henkilöillä näkö- ja kuulovamman aste ja vaikeus vaihtelevat. He eivät ole täysin kuuroja ja sokeita. Näkö- ja kuulovamman esiintyessä yhdistelmänä, ne lisäävät toistensa toiminnallisia haittoja, joten jo lieväkin aistivamma asettaa haasteita arjessa toimimiseen. (Suomen Kuurosokeat ry 2014c.)

Lain mukaan kuulonäkövammaisella henkilöllä on subjektiivinen oikeus käyttää tulkkipalvelua viittomakielellä tai muilla kommunikaatiota selventävillä menetelmillä. Tavoitteena on edistää sitä, että kuulonäkövammaisen henkilö voi toimia yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä. Kuulonäkövammaisella henkilöllä on oikeus 360 tulkkaustuntiin Kansaneläkelaitoksen (KELA) järjestämänä. (Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista 19.2.2010/133, 1 § –6 §.)

Kuurosokeiden ryhmä on kielellisesti ja kulttuurisesti hyvin heterogeeninen ryhmä, joten tulkkauksen näkökulmasta kyse on pitkälti kuurosokean omista tulkkauksen erityispiirteistä, jotka tulkin tulee hallita. Asiakkaan tarpeet nousevat ratkaisevaksi tekijäksi kommunikaatiossa. (Mustonen 2006, 8.) Kuurosokealle tai kuulonäkövammaiselle henkilölle tulkkauksessa on kyse kielellisen tiedon välittämisen lisäksi kuvailusta ja opastamisesta. Kuvailu tulkkauksessa pitää sisällään visuaalisen, auditiivisen ja sosiaalisen tiedon välittämisen. Opastus puolestaan tarkoittaa turvallisesti liikkumista tulkin kanssa. (Marttila 2006, 17.)

3.4 Kommunikaatio- ja tulkkausmenetelmiä

Kuurosokea voi saada tietoa eri kommunikaatio- ja tulkkausmenetelmien avulla. Näitä ovat viitottu puhe, kirjoittaminen, isokirjoitus paperille, suuraakkoset käteen tai muualle keholle, koneella kirjoitus tietokoneruudulle tai pistenäytölle, sormittaminen vapaaseen tilaan tai taktiilisti eli kädestä käteen, kosketukseen perustuvat menetelmät, sosiaaliset pikaviestit, keholle piirtäminen, liikkeiden kokeilu, ohjaavan käden käyttö paikantamaan kohteita, vapaaseen tilaan lähelle tai taktiilisti eli kädestä käteen viittominen ja induktion kuuntelu. (Lahtinen 2006, 189.)

Suuraakkosia käytetään piirtämällä niin sanottuja tikkukirjaimia eli suuraakkosia käteen (Lerne, E. & Lerne, K. & Lerne, M. 2006, 61).

Kohteen osoittamisessa tulkki osoittaa huomioitavaa kohtaa esimerkiksi tekstissä (**tikuttaminen tai tikutus**), kuvassa tai tilassa. Menetelmää käytetään helpottamaan kohteen havaitsemista tai tilan hahmottamista. (Marttila 2006, 29.)

Viitottu puhe on puhutun kielen mukaan tuotettua, jolloin viittomavastineet vastaavat suomenkielistä sanaa (Lahtinen 2006, 189).

Sosiaaliset pikaviestit ovat etukäteen sovittuja keholle tehtäviä viittomia tai merkkejä (Lahtinen 2006, 190).

Puheen toisto tai huulioluku on tulkkausmenetelmä, joka tarkoittaa sitä, että tulkki toistaa puhutun viestin selkeällä huuliolla joko äänettömästi tai ääneen (Laurén 2006, 204). Näin kuurosokea saa tietoa puheen äänneistä ja sanojen rytmistä. (Marttila 2006, 26).

Keholle piirtämisessä tulkki välittää ympäristön visuaalista tietoa. Piirtämisen paikana voi olla esimerkiksi **kämmen, olkavarsi tai selkä**. Tulkki piirtää sormellaan kuvaillakseen esimerkiksi tilan, johon tullaan. Tässä tilanteessa piirretään tilan pohjapiirros, johon voidaan sijoittaa myös esimerkiksi kalusteita ja henkilöitä. Tämän jälkeen kuurosokean on helpompi päättää istumapaikastaan, kun tietää muiden paikat. (Marttila 2006, 28.)

3.5 Apuvälineet

Kun sairaus, vamma, ikääntyminen tai toimintavajavuus haittaa ihmisen toimintaa tai estää häntä osallistumasta yhteiskuntaan haluamallaan tavalla, hankitaan apuväline mahdollistamaan toimintaa. (Salminen 2010, 16-17.) Keskityn tässä osiossa ainoastaan kuurosokeiden käyttämiin kommunikoinnin, tiedonsaannin ja tiedonvälityksen apuvälineisiin. Esittelen tarkemmin ne apuvälineet, joihin kyselyssä keskityttiin.

Näkemisen apuvälineitä on olemassa paljon ja usein niitä tarvitaan erilaisia useita eri tilanteisiin. Niitä ovat esimerkiksi silmälasit, piilolasit, erikoislinssit, suodatinlasit, suurenuslasit, lukukivet, luupit, kiikarit ja elektroniset suurennuslaitteet. Tavallisia silmä-laseja, joita käytetään normaalin taittovirheen tai ikänäköisyyden korjaamiseen, ei luokitella apuvälineeksi. (Forsberg 2010, 22.)

Suurennuslaseja käytetään esimerkiksi TV:n katseluun tai lukemiseen. Niitä on kah-ta eri tyyppiä: kädessä pidettäviä ja telineellisiä. Lisäksi suurennuslaseissa voi olla paristoilla, akulla tai verkkovirralla toimiva lamppu. Suurennuslaseja valittaessa on otettava huomioon käyttötarkoitus, esimerkiksi mukana kuljetettavan suurennuslasin tulisi olla hyvin käteen sopiva ja kevyt. (Forsberg 2010, 23.)

Elektroniset suurennuslaitteet koostuvat kamerasta ja näytöstä. Niistä käytetään myös nimitystä **lukuTV**. Laitteella voidaan suurentaa tekstiä tai kuvia, sekä sitä voi-daan käyttää apuvälineenä piirtämiseen ja kirjoittamiseen. Suurennuslaitteesta riip-puen kuva voidaan suurentaa jopa 100-kertaiseksi. Myös näytön värejä ja kontrastia voidaan muuttaa tarpeen mukaan. (Forsberg 2010, 24.)

Kuulemisen apuvälineitä ovat kuulokojeet, sisäkorvaistutukset, ääntä vahvistavat kommunikaattorit ja FM-laitteet, vahvistinpuhelimet, induktiosilmukat sekä hälytysjär-jestelmät esimerkiksi ovikellon, puhelimen ja palovaroittimen havaitsemiseksi. Kuulon apuvälinettä valittaessa ratkaisevia tekijöitä ovat muun muassa paristojen ja akkujen kesto, laitteen moni- ja helppokäyttöisyys ja esimerkiksi se, että laitteen säätö ei vaa-di näkökykyä. (Forsberg 2010, 25.)

Induktiosilmukka siirtää äänen magneettikentän välityksellä suoraan kuulolaitteen

vastaanottokelaan (Kuuloliitto 2014). Induktiosilmukka tuo siis mikrofonin äänen suoraan kuulolaitteeseen ja poistaa häiriöäänet. Induktiosilmukka voi olla esimerkiksi kokoustilassa oleva järjestelmä. (Lahtinen 2006, 196.)

Taktiilisesti kommunikoidulle ja pistekirjoitusta osaavalle henkilölle on kehitetty maailmalla pieniä kommunikointilaitteita. Näitä ei ole kuitenkaan myynnissä Suomessa, koska kysynnän vuoksi niitä ei ole kannattavaa kääntää meidän kielelle. Suomessa käytetään usein tietokonetta, johon on kytketty pistenäyttö ja pistekirjoitusnäppäimet kuurosokeaa varten. Kuurosokea voi myös käyttää matkapuhelinta, johon on liitetty pistenäyttö ja pistekirjoitusnäppäimet. (Forsberg 2010, 29.) **Pistenäyttö** on apuväline, jonka avulla tietokoneen ruudulla oleva teksti voidaan lukea pistekirjoituksella. (Aviris 2014).

Kuva 1. Kuvassa kuurosokea henkilö käyttää luku-TV:ta ja induktiota. Apuvälineenä on myös suurennuslasi. Kuva: Hanna Kuittinen

Kuva 2. Pistenäyttö. Kuva: Hanna Kuittinen

3.6 Suomen Kuurosokeat ry

Suomen Kuurosokeat ry on kuurosokeiden ja kuulonäkövammaisten järjestö. Se valvoo kuurosokeiden ja vaikeasti kuulonäkövammaisten oikeuksia, tuottaa palveluita, toimii alan asiantuntijana ja järjestää toimintaa. (Suomen Kuurosokeat ry 2014a.) Suomen Kuurosokeat ry on perustettu 16.12.1971. Järjestön palveluiden piirissä on noin 800 kuurosokeaa, mutta jäseniä yhdistyksellä on noin 400. Suomen Kuurosokeat ry tarjoaa siis palveluita kaikille kuurosokeille ja vaikeasti kuulonäkövammaisille ovat he jäseniä tai eivät. (Suomen Kuurosokeat ry 2014d.)

Yhdistyksen kommunikaatiopalvelut muun muassa kehittää kuurosokeiden perheen ja lähiyhteisön kommunikaatiota, kokoaa tutkimustietoa ja arjen kokemuksia, tuottaa materiaalia eri muodoissa, suunnittelee, koordinoi ja kouluttaa sekä toimii kasainvälisti kommunikaation alan kouluttajana ja verkostoissa. Yhteistyötä tehdään kuurosokeiden tulkkaukspalvelun kanssa muun muassa osallistumalla tulkkitoiminnan yhteistyöryhmän (TTYR) kokouksiin. Yhteistyötä Diakin ja Humakin kanssa tehdään kuurosokeuteen liittyvien syventävien opintojen ja näyttökokeiden parissa. (Suomen Kuurosokeat ry 2014e.)

4 TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Selvitykseni aiheesta kirjoitustulkkaus kuurosokeille on luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Toki selvityksessä on kvantitatiivisen tutkimuksen piirteitäkin. Olen valinnut päätutkimusmenetelmäksi kyselyn, sillä se on tehokas, nopea ja mahdollinen toteuttaa opinnäytetyön opintopisteiden rajoissa. Toki haastatteleamalla kirjoitustulkkaja olisi ollut mahdollisuus saada laajempi vastaus, mitä itse tutkijana en olisi osannut ennakoida. Tällöin olisi ollut myös mahdollisuus lisäkysymyksien esittämiselle ja perustelujen pyytämiseksi. Toisaalta minulla on ollut kyselyn luomisprosessissa mukana joukko asiantuntijoita ohjaamassa minua, joten kyselyn rakenteeseen on käytetty ajatusta ja se oli mielestäni oikein toimiva aineiston keruutapa.

4.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää kentällä vallitsevaa tilannetta kirjoitustulkkauksesta kuurosokeille. Minkälainen koulutustausta on kirjoitustulkeilla, jotka tekevät kirjoitustulkkausta kuurosokeille? Tarvitseeko kirjoitustulkkaus kuurosokealle tulkkiparin? Missä tilanteissa? Eroaako kirjoitustulkkaus kuurosokealle muusta kirjoitustulkkauksesta? Mitä apuvälineitä käytetään kirjoitustulkkauksessa kuurosokealle? Tässä on muutamia kysymyksiä, joihin tutkimukseni etsii vastauksia kentältä. Tutkimuskysymykseni kiteytyvät:

- Mitä on kirjoitustulkkaus kuurosokealle, ja mitkä ovat sen erityispiirteet?
- Kuinka kirjoitustulkki koulutuksen tulee varautua kuurosokeiden asiakasryhmään?

4.2 Kysely kirjoitustulkeille

Tutkimus toteutettiin teemakyselyllä kirjoitustulkeille. Ennen varsinaista webropol-kyselyä tehtiin kontrolloitu koekysely kirjoitustulkki koulutuspäivillä Tampereella. Koekyselyyn vastasi 14 kirjoitustulkkiä. Osallistujia koulutuspäivillä kyseisenä päivänä oli 24, joten koekyselyyn vastasi 58 % joukosta. Vastajista kaikki eivät olleet teh-

neet kirjoitustulkkauksista kuurosokeille, mutta kommentoivat kyselyn kysymyksiä. Esittelin tutkimukseni aiheen ja tavoitteet koulutuspäivillä, jonka jälkeen vastaajilla oli mahdollisuus esittää kysymyksiä kyselyyn liittyen. Epäselviä kysymyksiä muokkasinkin tulleiden kommenttien perusteella ja monivalintakysymyksiin lisäsin vaihtoehtoja vastausten perusteella. Tämän lisäksi kyselyä ideoitiin ja muokattiin yhteistyössä asiantuntijoiden; tilaajan ja lehtorien kanssa. Varsinaiset, koekyselyn perusteella muokatut kyselyt toteutin verkkokyselynä koulutuspäivillä kerätyn osallistujalistan tulkeille. Tämän jälkeen kysely lähetettiin vielä Suomen kirjoitustulkit ry:n sähköpostilistalle, jolla tavoittaa 58 kirjoitustulkkiä. Näiden menetelmien kautta sain vastaajia 12. Lopullinen vastaaja määrä joukosta oli noin 20 %. Tämän lisäksi haastattelin selvitykseen yhtä asiakasta, yhtä koulutustahon edustajaa sekä yhtä alan erityisasiantuntijaa.

Kyselyssä sivuttiin seuraavia aiheita näkökulmana kirjoitustulkkaukselle kuurosokeille:

- Sukupuoli, ikä ja koulutustausta
- Työuran pituus
- Kuinka usein olet toiminut kirjoitustulkkinä kuurosokeelle?
- Tulkkauksilanteet
- Kommunikaatio- ja tulkkauksimenetelmät
- Kuurosokeiden asiakkaiden lukumäärä
- Parityöskentely
- Työparin koulutustausta
- Paritulkkauks
- Apuvälineet
- Eroaako kirjoitustulkkauks kuurosokeelle muusta kirjoitustulkkauksesta?
- Erityistaidot
- Asiakkaiden erityistoiveet
- Fyysinen ergonomia

Kyselylomake löytyy kokonaisuudessaan työn lopussa olevista liitteistä. (LIITE1)

4.3 Asiakkaan haastattelu

Suunnittelin haastattelevani selvitykseen useampaa asiakasta, mutta yhteydenotostani huolimatta haastatteluita ei saatu järjestettyä. Minulle kuitenkin tarjoutui yllättäen tilaisuus haastatella yhtä kuurosokeaa kirjoitustulkkauskäyttäjää. Tilanne tapahtui käytävällä vapaamuotoisesti: viitoin kysymykseni taktiilisti hänelle ja hän vastasi kysymykseen puheella. Tein muistiinpanoni haastattelusta jälkikäteen. Halusin sisällyttää haastattelun työhöni, sillä haastateltava jakoi vastauksensa osa-alueisiin, joita haluan työni pohdinnassa hyödyntää. Haastattelun avulla korostetaan sitä, että ihminen on nähtävä tutkimustilanteessa subjektina, ja hänelle on annettava mahdollisuus nostaa esille häntä koskevia asioita; hän on tilanteessa merkityksiä luova ja aktiivinen tekijä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 205).

Kysyin haastateltavalta miten kirjoitustulkkaus kuurosokealle eroaa muusta kirjoitustulkkauksesta ja mitä asioita siinä tulee ottaa huomioon. Hänen vastasi jakaen kirjoitustulkkauskäytön kuurosokealle viiteen osa-alueeseen:

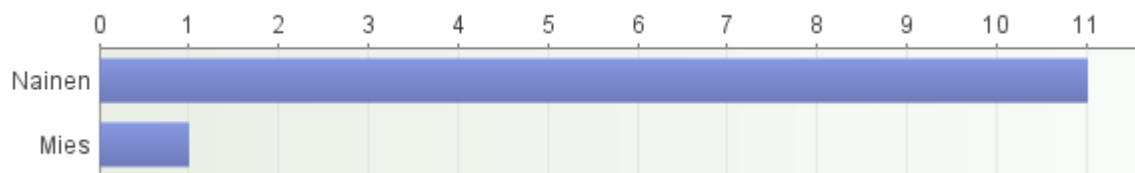
1. Suhde ympäristöön, ihmisiin ja objekteihin
2. Kuinka kommunikoin kirjoitustulkkin kanssa?
3. Kulttuuri (Mitä tarkoittaa kuulonäkövammaisuus?)
4. Tekniikka ja apuvälineet
5. Opastus

Ensimmäisenä asiakas mainitsi suhteen ympäristöön, ihmisiin ja objekteihin. Toisena osa-alueena asiakas kertoi, että on ratkaistava se, kuinka hän kommunikoi kirjoitustulkkin kanssa. Kolmas osa-alue oli kulttuuri, joka pitää sisällään sen, mitä tarkoittaa kuulonäkövammaisuus tilanteessa. On ääniä, visuaalisia kohteita, joita ei näe, ne tulee myös kuvailla, ottaa huomioon kirjoitustulkkauksessa. Neljäntenä hän mainitsi tekniikan. Tästä esimerkkinä apuvälineet, joiden käytöllä voi olla vaikutus tilanteen kulkuun. Viimeisenä osa-alueena oli opastus.

5 KYSELYN TULOKSET

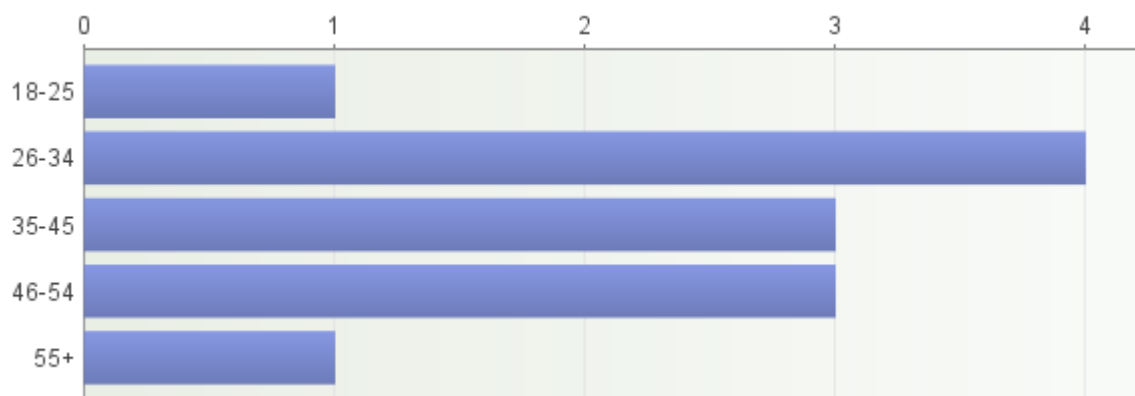
Tässä kappaleessa esittelen tekemäni kyselyn tulokset ja niiden analyysin. Kyselyn tekovaiheessa kysymyksiä ei ollut ryhmitelty teemoittain riittävän selkeästi. Tämän vuoksi tässä kappaleessa esitellyt vastaukset eivät noudata samaa järjestystä kuin kyselylomakkeessa olevat kysymykset.

5.1 Vastaajien taustatiedot

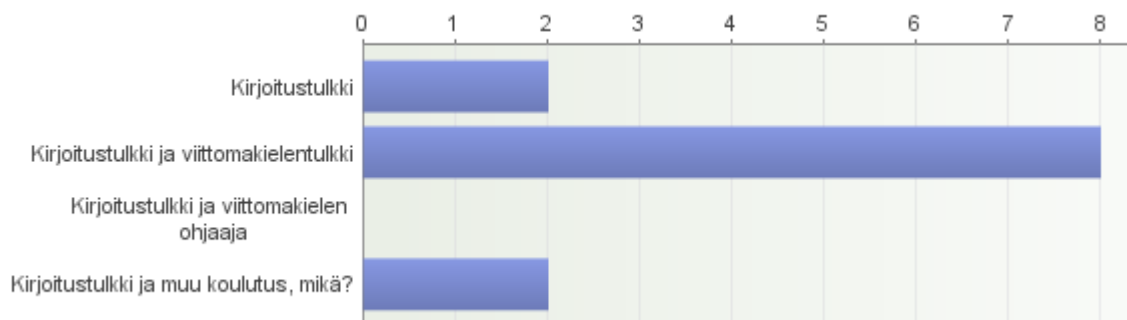
Kuvio 1. Vastaajien sukupuoli

Kirjoitustulkeille tarkoitettuun kyselyyn saatiin 12 vastausta. Vastaajista valtaosa 11/12 oli naisia. Kyselyyn vastasi ainoastaan yksi mies.

Kuvio 2. Vastaajien ikä

Vastaajista valtaosa 4/12 olivat iältään 26–34 -vuotiaita. 35-45-vuotiaita, sekä 46-54-vuotiaita olivat molempia 3/12 vastaajista. 18-25-, sekä yli 55-vuotiaita oli molempia 1/12 vastaajista.

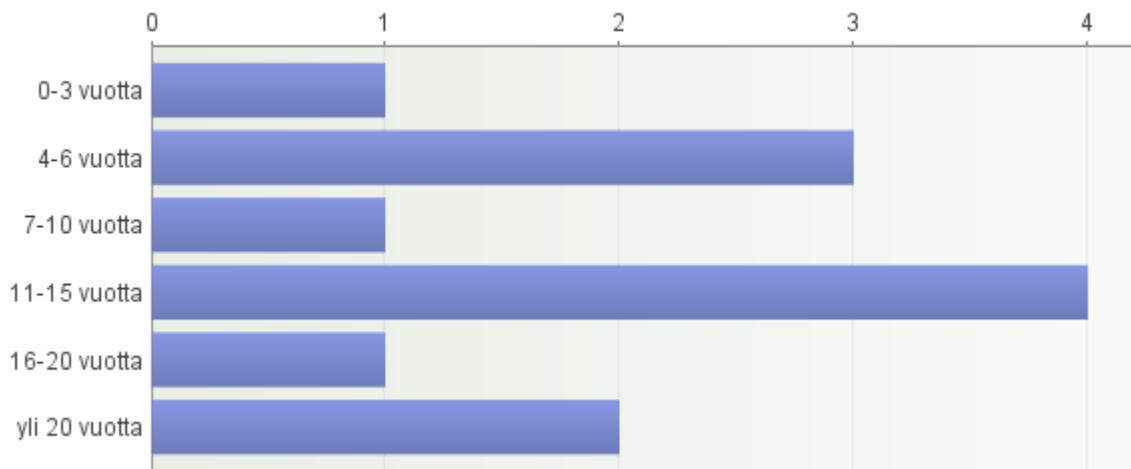

Kuvio 3. Vastaajien koulutustausta

Valtaosa vastaajista 8/12 oli koulutukseltaan sekä kirjoitustulkkeja, että viittomakielentulkkeja. Tästä on pääteltävissä se, että kirjoitustulkausta kuurosokeille tekevät yleensä sekä viittomakielentulkin koulutuksen, että kirjoitustulkkipäätöksen saaneet. 2/12 vastaajista oli koulutukseltaan ainoastaan kirjoitustulkkeja. Vastauksissa on siis myös näkemystä ainoastaan kirjoitustulkkipäätöksen saaneilta. Yksi vastaajista oli kirjoitustulkki ja filosofian maisteri, sekä yksi kirjoitustulkki ja Yo-merkonomi. Tästä kysymyksestä ei käy ilmi se, kuinka pitkän ja minkä tasoisen koulutuksen vastaajat ovat saaneet. Kysymyksen vastauksista ei myöskään selviä onko vastanneilla jotakin koulutusta kuurosokeuteen liittyen, esimerkiksi opastus- tai kuvailuopintoja. Nämä ovat asioita, jotka olisi voinut sisällyttää kyselyyn.

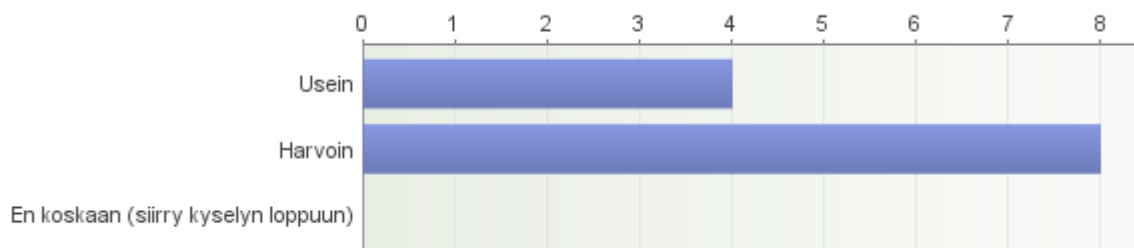
Kirjoitustulkkipäätöksen kuurosokealle on kirjoitettu artikkeli, jossa pohditaan milloin kirjoitustulkki voi toimia kirjoitustulkkinä kuurosokealle. Kirjoitustulkkipäätöksen haetaan hyvin eri taustoin ja itse koulutus ei anna pätevyyttä toimia kuurosokean tulkkinä, sillä tulkkauksen vaatii myös opastus- ja kuvailutaitoja. Viittomakielentulkit haetaan paljon koulutukseen ja heillä voi olla kuvailu- ja opastuskursseja suoritettuna. Tällöin he voivat toimia kirjoitustulkkinä kuurosokealle. Kuitenkin asiakkaan tarpeet on otettava myös huomioon tässä asiassa, sillä jos asiakas ei koe tarvitsevansa opastusta ja kuvailua voi kirjoitustulkki, jolla on yksinomaan kirjoitustulkkipäätöksen toimia kuurosokean tulkkinä. (Tulkkitöiminnan yhteistyöryhmä 2014, 9.)

5.2 Kirjoitustulkkina toimiminen

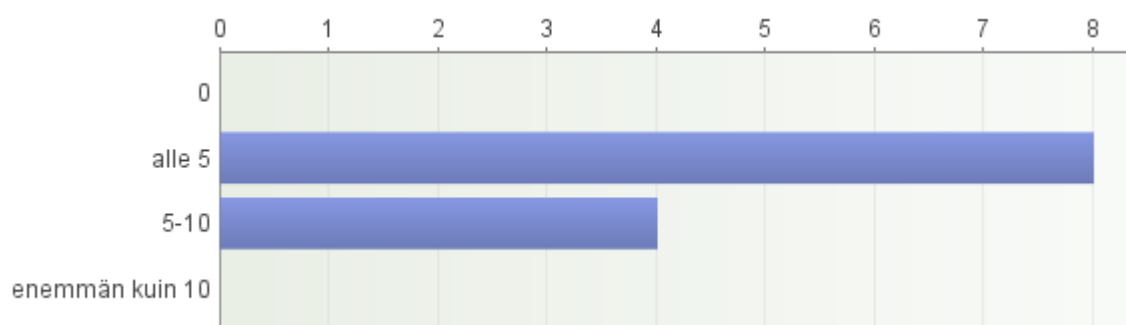
Kuvio 4. Kuinka pitkään olet toiminut kirjoitustulkkina?

Valtaosa kyselyyn vastaajista 4/12 oli toiminut kirjoitustulkkina 11–15 vuotta. 3/12 vastaajista oli toiminut ammatissaan 4-6 vuotta ja 2/12 yli 20 vuotta. 0-3, 7-10 ja 16–20 vuotta toimineita kirjoitustulkkeja oli vastaajista jokaista luokkaa 1/12.

Kuvio 5. Olen toiminut kirjoitustulkkina kuurosokealle

Vastaajista valtaosa 8/12 oli toiminut kirjoitustulkkina kuurosokealle harvoin. Tämä vaikuttaa suoraan kyselyn tulosten arvoon, sillä suurin osa vastanneista on tehnyt harvoin kirjoitustulkkauksia kuurosokeille. Tästä voidaan tulkita, että kokemusta kyseisestä tulkkauksesta on vähän. Usein kirjoitustulkkina kuurosokealle toimineita oli 4/12. Vastauksissa on kuitenkin nähtävissä näkemystä usein kirjoitustulkkina kuurosokealle toimineilta.

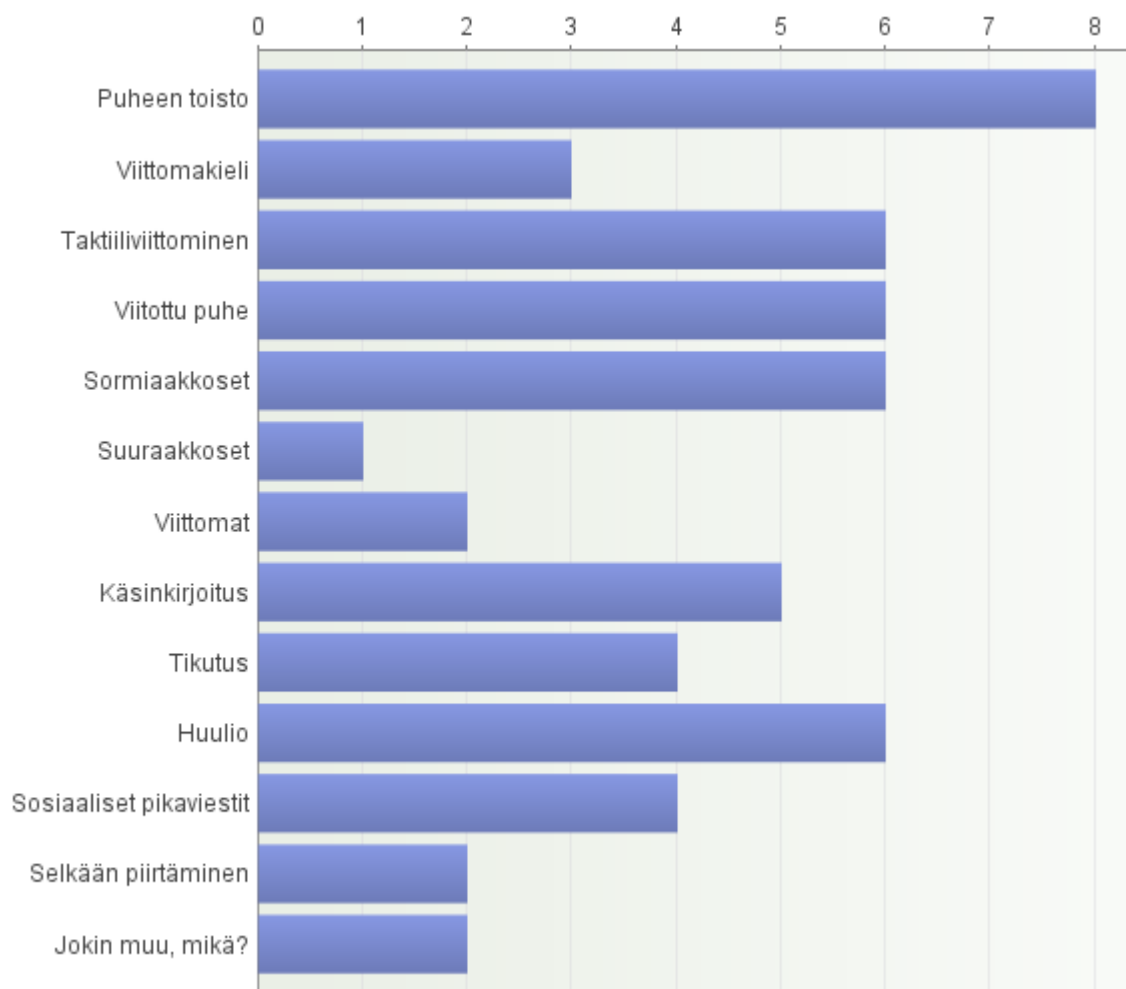

Kuvio 6. Kuinka monta kuurosokeaa asiakasta sinulla on ollut kirjoitustulkkina?

Vastaajista 8 (n=12) kertoo heillä olleen alle 5 kuurosokeaa asiakasta kirjoitustulkkinä. 4 vastaajaa sanoo asiakkaita olleen 5-10.

Kysymykseen 6. ”Jos olet toiminut kirjoitustulkkina kuurosokealle, niin millaisissa tilanteissa?” vastanneista 10 (n=11) kertoo työskennelleensä kirjoitustulkkina kuurosokealle kokouksissa. Vastaukset antavat suuntaa sille, missä tilanteissa kuurosokeat käyttävät useimmiten kirjoitustulkkauksia. Myös Heikkonen ja Mihal (2011) ovat opinnäytetyössään selvittäneet millaisissa tilanteissa kirjoitustulkkit käyvät tulkkauksissa. Kysymykseen ”millaisissa tilanteissa käyt kirjoitustulkkauksissa” he ohjeistivat vastaajia valitsemaan kolme yleisintä tulkkauksitilannetta. 97 % vastauksista oli, että kirjoitustulkkia käytetään erilaisissa kokouksissa. Toiseksi yleisin tulkkauksitilanne oli harrastukset ja vapaa-ajan toiminta, jonka vastausprosentti oli 76 %. (Heikkonen & Mihal 2011, 22.) Tämän perusteella voidaan jo pohtia sitä, kuinka oleellista on kokouskäytäntöjen hallinta kirjoitustulkille. Kirjoitustulkikoulutuksessa käydään tällä hetkellä läpi kokoustulkkauksia yleisesti: mitä kokoustulkkauksia on ja miten se etenee. Aihetta ei käsitellä kovin laajasti (Sirpa Laurén, henkilökohtainen tiedonanto 7.4.2014.)

Muita tilanteita, joissa vastaajat ovat toimineet kirjoitustulkkina kuurosokealle, olivat luennot, seminaarit, konferenssit, tapaamiset, teatteri, illalliset, uskonnolliset tilaisuudet, koulutukset, opiskelu, vapaa-aika, asioinnit ja kerhot.

Kuvio 7. Jos olet toiminut kirjoitustulkkina kuurosokealle, niin mitä eri kommunikaatio- ja tulkkausmenetelmiä olet käyttänyt konekirjoituksen lisäksi? (valitse kaikki käyttämäsi menetelmät)

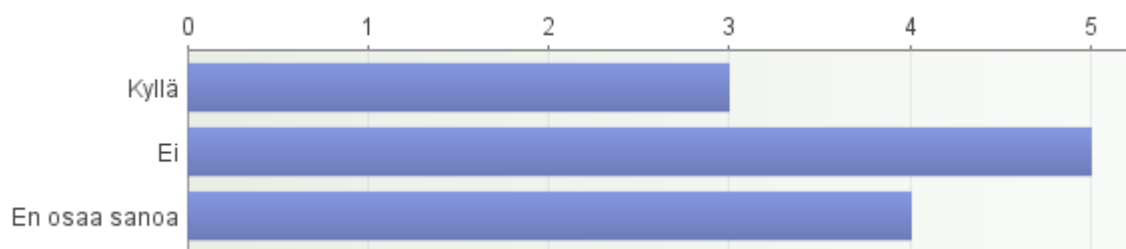
Vastaajien eniten käyttämä kommunikaatio- ja tulkkausmenetelmä konekirjoituksen lisäksi oli puheen toisto. Vastaajista 8/12 oli käyttänyt tilanteissa puheen toistoa kirjoitustulkkauksen lisäksi. Puheen toistoa käytetään usein silloin, kun kirjoitustulkkauslaitte ei ole saatavilla, eli esimerkiksi tauoilla ja ruokailussa (Laurén 2006, 204).

Puheen toiston jälkeen eniten käytettyjä kommunikaatio – ja tulkkausmenetelmiä olivat taktiiliviittominen eli kädestä käteen viittominen, viitottu puhe, sormiaakkoset, huulio ja käsinkirjoitus. Muita käytettyjä menetelmiä olivat tikutus, sosiaaliset pikaviestit, viittomakieli, viittomat ja selkään piirtäminen. Viimeiseen, avoimeen vastauskohtaan, oli vastattu kirjoitustulkkaus koneella, jossa asiakas lukee joko suurta fonttia koneelta tai tekstiä omalla pistelukulaitteellaan. Toinen avoimista vastauksista oli

musiikin kuvailu taktiilisti.

Kuviosta on nähtävissä, että puheentoisto ja huulio ovat usein käytettyjä tulkkaus- ja kommunikaatiomenetelmiä. Humanistisen ammattikorkeakoulun kirjoitustulkkipikoulu- tukseen otettavilta henkilöiltä edellytetään selkeää huuliota (Humanistinen ammatti- korkeakoulu 2014). Selkeä huulio on siis taito, joka kaikilla kirjoitustulkeilla tulisi olla jo ennen koulutukseen hyväksymistä hallussa.

Kuvio 7. antaa suuntaa sille, mitä kirjoitustulkkipikoulutuksessa tai mahdollisesti lisä- koulutuksessa voisi opettaa. Tällä hetkellä kirjoitustulkkipikoulutuksessa, puhuttaessa kuurosokeista, käydään läpi myös eri kommunikointi- ja tulkkausmenetelmiä. Koulut- tuksessa siis ainoastaan esitellään, mitä eri kommunikointimenetelmiä voi olla. Niiden läpikäyminen muuten ei kuulu koulutukseen. (Sirpa Laurén, henkilökohtainen tiedon- anto 7.4.2014.)

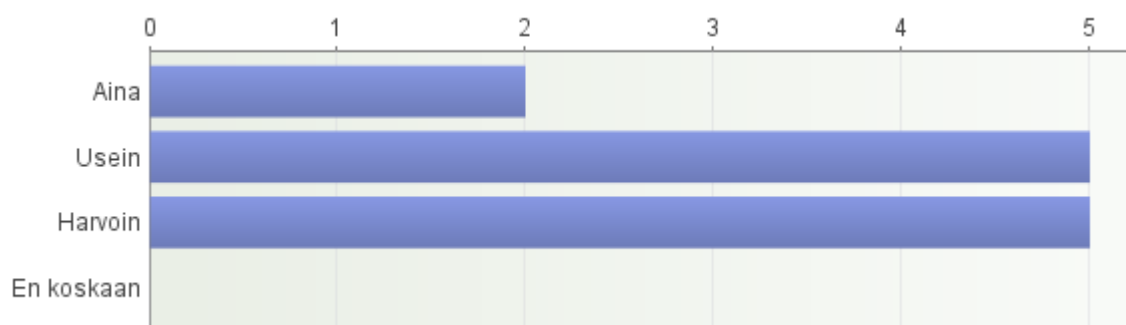
Kuvio 8. Vaatiiko kuurosokealle asiakkaalle kirjoitustulkkina toimiminen erityishuomi- oita fyysisen ergonomian (esim. työskentelyasennon, työvälineiden ja/tai työskentely- ympäristön) suhteen?

21. Jos kuurosokealle asiakkaalle kirjoitustulkkina toimiminen vaatii erityishuomioita fyysisen ergonomian (esim. työskentelyasennon, työvälineiden ja/tai työskentely- ympäristön) suhteen, niin millaista?

Kuviosta 8. on havaittavissa, että valtaosa kysymykseen vastaajista 5/12 oli sitä miel- tä, että kuurosokealle asiakkaalle kirjoitustulkkina toimiminen ei vaadi erityishuomiota fyysisen ergonomian suhteen. Vastaajista 4/12 ei osannut sanoa ja 3/12 vastaajista sanoivat kuurosokealle asiakkaalle kirjoitustulkkina toimimisen vaativan erityis- huomiota fyysisen ergonomian suhteen. Kysymykseen 21. vastasi 4 kirjoitustulkkipik- karia.

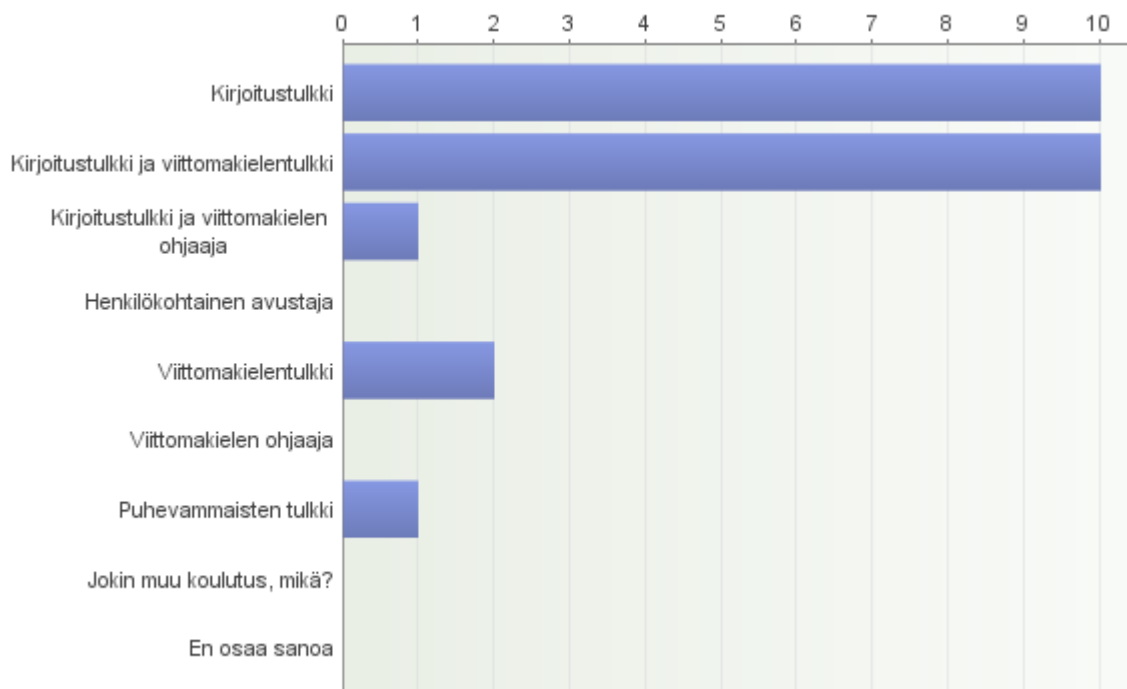
Vastaajat kertoivat työn olevan kiihkeää ja että hyvät tuolit auttaisivat. Vastauksissa ilmeni myös, että joskus pitää miettiä tulkkien sijoittumista, koska asiakkaan pitää lukea näyttöä ihan läheltä. Eräs vastaajista toi esille tilanteet, joissa käytetään taktiiliotetta tai sosiaalisia pikaviestejä. Tällöin pitää miettiä missä asennoissa suhteessa toisiin istutaan. Henkilöiden pituuksilla ja leveyksillä saattaa siis olla myös merkitystä. Yksi vastaajista sanoi, että jos vain kirjoitustulkkaa, ei ergonomia vaadi tavallista enempää huomiota. Toisaalta jos toinen pari kuvailee ja käyttää esimerkiksi haptiiseja eli kosketusviestejä, saattaa se vaikuttaa tulkkien sijoittumiseen, joten ergonomiakin on huomioitava toisella tapaa.

5.3 Työpari kirjoitustulkkauksessa kuurosokealle

Kuvio 9. Olen toiminut kirjoitustulkkina kuurosokealle toisen (työparin, tulkkiparin) kanssa

Kyselyyn vastanneista 5/12 kertoo toimineensa kirjoitustulkkina kuurosokealle toisen (työparin, tulkkiparin) kanssa usein. Vastanneista myös 5/12 sanoo työskennelleen toisen kanssa harvoin, ja 2/12 vastanneista kertoo työskennelleen parin kanssa aina.

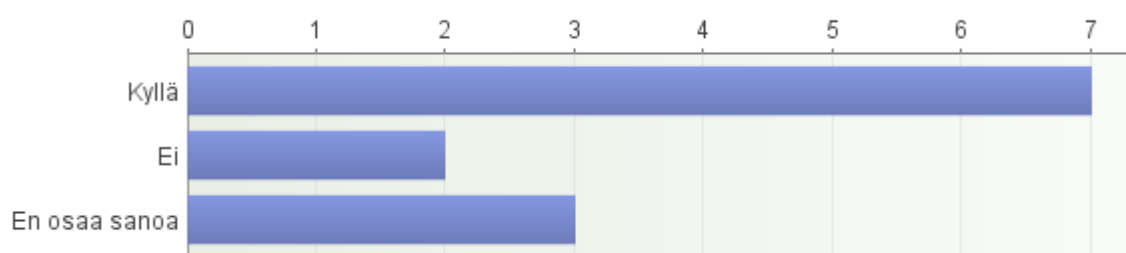
Kuvio 10. Jos olen toiminut kirjoitustulkkina kuurosokealle työparin kanssa, niin parini on ollut koulutustaustaltaan

Vastaajista 10 kertoo työskennelleensä kirjoitustulkin parina. Tämän kysymyksen vastauksissa on huomattavissa, että ainoastaan kirjoitustulkikoulutuksen saaneet työskentelevät paljon paritulkkinä kirjoitustulkkauksessa kuurosokeille. Tästä syystä on tärkeää, että kuurosokealle tulkkaamisen piirteet ovat tuttuja myös ainoastaan kirjoitustulkikoulutuksen saaneille. Tällöin parityöskentely helpottuu, vaikka kaikki kommunikaatio- ja tulkkausmenetelmät ja esimerkiksi opastus eivät olisikaan kirjoitustulkikoulutuksen saaneella hallussa. Tavoitteena olisi, että tilanteessa ei nousisi esille mitään uutta tai tuntematonta kirjoitustulkille.

Niin ikään 10 vastaajista kertoo työskennelleensä sekä kirjoitustulkin että viittomakielentulkin koulutuksen saaneen parina. 2 vastaajaa ilmoittaa työskennelleensä viittomakielentulkin työparina ja yksi vastaaja kertoo olleensa sekä kirjoitustulkin että viittomakielen ohjaajan koulutuksen saaneen työparina.

Yksi vastaajista kertoo olleensa puhevammaisten tulkin työparina toimiessaan kirjoitustulkkinä kuurosokealle. Puhetulkkauksesta ja kirjoitustulkkauksesta on kirjoitettu

artikkeli Tuntosarvi – lehteen (2011). Puhetulkkauksessa tulkki selventää asiakkaan puheen muille. Artikkelissa pohditaan tilannetta, jossa tarvitaan kirjoitustulkkauksen lisäksi puhetulkkausta, koska asiakkaan puhe on puhevamman vuoksi epäselvää. Artikkelissa nousee myös esille kirjoitustulkkipäätöksen ja puhevammaisten tulkkipäätöksen erillisyyks toisistaan, ja siinä pohditaan puhetulkki määrää ja palvelun saatavuutta. (Viita-Louhio 2011, 10.)

Kuvio 11. Tulisiko kirjoitustulkkauksessa kuurosokealle olla kaksi tulkkiä? Perustelee

Kysymykseen ”Tulisiko kirjoitustulkkauksessa kuurosokealle olla kaksi tulkkiä?” vastasi 12 kirjoitustulkkiä. Valtaosa, 7/12 vastaajista, oli sitä mieltä, että kirjoitustulkkauksessa kuurosokealle tulisi olla kaksi tulkkiä. Avoimissa vastauksissa vastaajat kertovat muun muassa, että tilaisuuden kestolla ja sen tempolla on paljon merkitystä. Tukitulkki antaa mahdollisuuden lepotaukoon, jolloin tulkkeen laatu on parempi. Vastauksissa nousi esiin myös se, että kyseessä on vaativa asiakasryhmä. Kahdelle tulkille siis riittää työtä muun muassa kuvailussa ja opastuksessa. Vastauksissa todettiin myös, että jos tilaisuus on alle tunnin pituinen, niin kahta tulkkiä ei ehkä silloin tarvita.

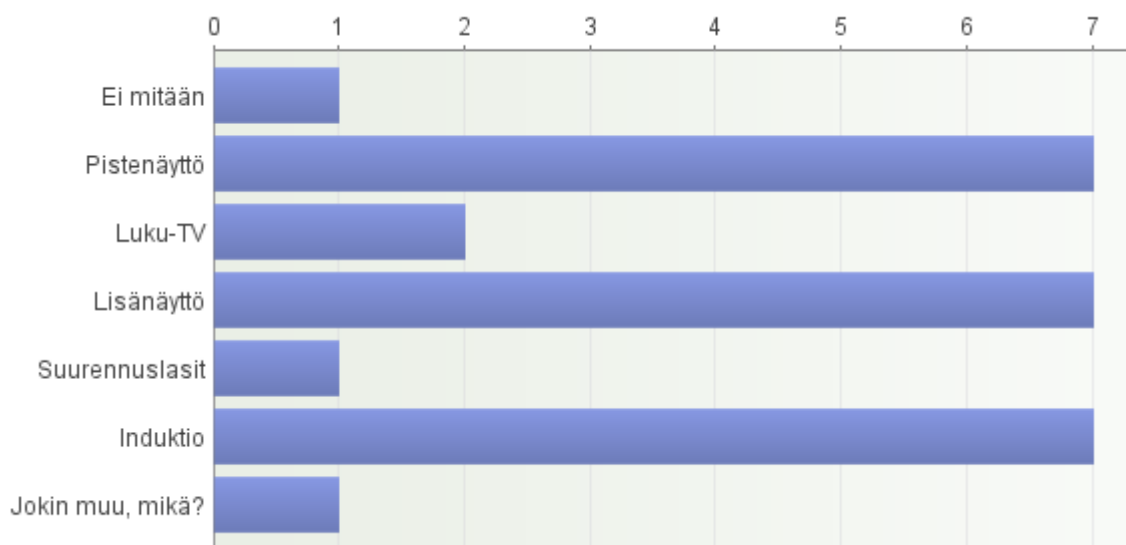
Vastaajista 2/12 oli sitä mieltä, että kirjoitustulkkaus kuurosokealle ei vaadi kahta tulkkiä. Avoimissa vastauksissa käy ilmi, että tulkkiparin tarve riippuu tilanteen kestosta ja vaativuudesta, sekä opastuksen ja kuvailun tarpeesta. Eli ainoastaan siitä syystä, että asiakas on kuurosokea, ei välttämättä tarvita kahta tulkkiä.

3/12 vastaajista eivät osanneet sanoa tulisiko kirjoitustulkkauksessa kuurosokealle olla kaksi tulkkiä. Vastanneet kertoivat myös tulkkiparin tarpeen riippuvan tilaisuuden pituudesta, aiheen vaativuudesta. Myös ratkaisevaksi tekijäksi nousivat asiakkaan erityistarpeet tulkkaustilanteessa.

”Lyhyillä keikoilla ei tarvitse, koska kirjoitustulkkaus sujuu samalla lailla. Kirjoitustulkkauksta seuraavat asiakkaat kuitenkin seuraavat kirjoitettua tekstiä, eli eivät usein tarvitse opastusta normaaleissa tilanteissa. Mutta pitemmissä tilauksissa normaalisti kaksi tulkkiä.”

Heikkonen ja Mihalainen (2011) ovat selvityksessään kirjoitustulkkauksen tilanteesta ja tulkeista kysyneet kohdejoukoltaan paritulkkauksen tarpeesta. 56 % kohdejoukosta koki kirjoitustulkkiparille olevan tulkkauksitilanteissa tarvetta. Avoimissa vastauksissa tärkeimmiksi syiksi nousivat pitkäkestoiset tulkkauskeskustelut sekä vaativat asiasisällöt tulkkauskeskustelutilanteissa. (Heikkonen & Mihalainen 2011, 26.)

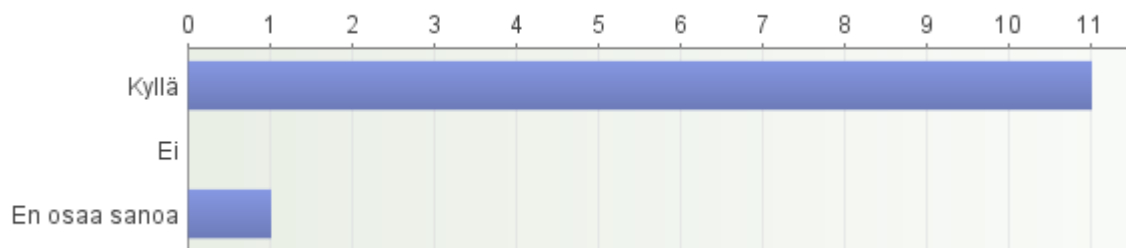
5.4 Apuvälineet

Kuvio 12. Mitä eri apuvälineitä kirjoitustulkkauksessa kuurosokealle on käytetty?

Yllä olevassa kuviossa on esitetty vastaukset kysymykseen ”Mitä eri apuvälineitä kirjoitustulkkauksessa kuurosokealle on käytetty?”. Eniten käytettyjä apuvälineitä olivat pistenäyttö, lisänäyttö ja induktio. Muita käytettyjä apuvälineitä olivat luku-TV ja suurennuslasit, tai ei mitään. Avoimessa vastauksessa mainittiin rauhallinen vaate. Rauhallisella vaatetuksella vastaaja on todennäköisesti tarkoittanut vaatetusta, jossa ei ole häiritsevää printtiä tai räikeitä värejä, jotka olisivat näkövammaiselle tulkkauskeskustelun seuraamista hankaloittavia tekijöitä.

5.5 Tulkkauksen erityispiirteet ja erityistaidot

Kuvio 13. Eroaako kirjoitustulkkauksen kuurosokealle muusta kirjoitustulkkauksesta?

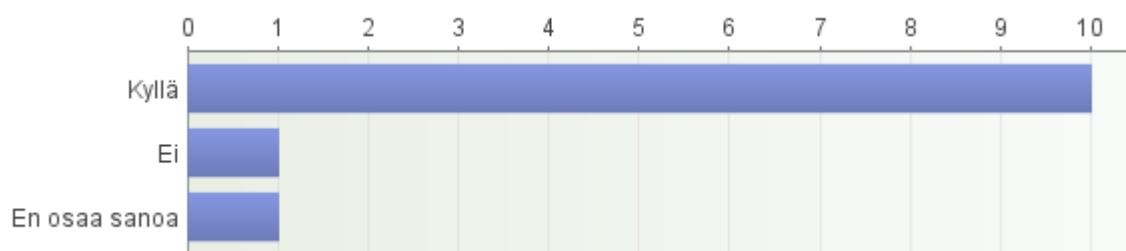
Kuviosta 13. on havaittavissa, että vastanneista 11 (n=12) sanoo kirjoitustulkkauksen kuurosokealle eroavan muusta kirjoitustulkkauksesta. Vastaaajista 1 ei osaa sanoa eroaako kirjoitustulkkauksen kuurosokealle muusta kirjoitustulkkauksesta.

14. Jos kirjoitustulkkauksen kuurosokealle asiakkaalle eroaa muusta kirjoitustulkkauksesta, niin miten?

Kysymykseen 14. vastasi 12 kirjoitustulkkiä. Vastauksissa nousi esille jälleen kuvailu ja opastus, joita tarvitaan yleensä kuurosokealle tulkatessa. Kuvailusta esimerkkeinä olivat diat, puhujat, heidän ilmeet ja eleet, tarvittaessa ympäristö ja ihmisten vaatetus. Eräs vastaajista nosti esille tärkeänä kuvailla keitä on paikalla, joten on perusteltua että kuurosokealla asiakkaalla on tutut tulkit, jotka tunnistavat ne henkilöt, jotka asiakas tuntee. Kirjoitustulkkauksen kuurosokealle kuvailtiin eroavan muusta kirjoitustulkkauksesta myös siten, että kirjoitettavaa on enemmän ja että tauoilla ja ruokailussa on opastettava. Vastauksissa ilmeni myös tulkkauksen eroavan apuvälineiden vuoksi. Pistelukulaitteiden takia käytössä saattaa olla erilainen kirjoitusohjelma. Vastauksissa mainittiin myös taustan ja fontin värin sekä koon ja marginaalien tarkempi määrittäminen asiakaskohtaisesti. Tästä, ja esimerkiksi pistenäytön lukunopeuden hitaudesta, johtuva rankempi tekstin tiivistäminen mainittiin myös vastauksissa. Vastauksissa ilmeni myös, että tiivistämisen takia saattaa joutua käyttämään selkokieltä. Vastauksissa kerrottiin, että alussa on katsottava tarkemmin laitteiden paikat ja suunnat.

Vastauksissa nousi myös esille väri- ja valomaailman huomioinen. Valaistusolosuhteet saattavat olla ratkaisevassa asemassa kuurosokealle tulkattaessa. Pienikin muutos valaistuksessa saattaa aiheuttaa kommunikaatiotavan muuttumisen esimerkiksi häikäistymisen takia. Kuurosokealta kestää aina myös hetki sopeutua uuteen valaistukseen. Nämä ovat asioita, jotka tulkkauksen kannalta tulee ottaa huomioon. (Lahtinen 2006, 197.)

Vastauksissa mainittiin samoin fyysinen tila, sillä johonkin tilaan saattaa olla liian hankala päästä opastuksessa, varsinkin, jos asiakas haluaa päästä usein tauolle eli syntyy liikehdintää. Vastauksissa kävi ilmi, että asiakkaalle huomauttaminen tulkkausten/puheen jatkumisesta saattaa olla tarpeen. Vastauksissa mainittiin myös, että joskus tulkkausmenetelmä voi vaihtua asiakkaan jaksamisen mukaan.

Kuvio 14. Vaatiiko kirjoitustulkkina kuurosokealle asiakkaalle toimiminen erityistaitoja?

Kuviossa 14. on nähtävissä, että 10 (n=12) vastaajista toteaa kirjoitustulkkina kuurosokealle toimimisen vaativan erityistaitoja. 1 vastaajista sanoo, että kirjoitustulkkina kuurosokealle toimiminen ei vaadi erityistaitoja ja 1 vastaaja ei osaa sanoa vaatiiko kirjoitustulkkina kuurosokealle toimiminen erityistaitoja.

16. Jos kirjoitustulkkina kuurosokealle asiakkaalle toimiminen vaatii erityistaitoja, niin mitä?

Kysymyksessä 16. vastaajien määrä oli 12. Vastauksissa mainittiin jälleen kuvailu- ja opastustaidot, joita tarvitaan kirjoitustulkkina kuurosokealle toimimisessa. Vastauk-

sisä mainittiin myös kyky huomioida ympäristöä aktiivisesti. Vastauksissa nousi esille tietoisuus kuurosokeudesta, sosiaaliset pikaviestit ja musiikin kuvailu vartalolle. Yksi vastaajista mainitsi kyvyn tiivistää oleellinen puhujan puheenvuorosta. Vastauksissa nousi esille asiakkaan yksilöllisten tarpeiden huomioiminen sekä mahdollisten erilaisten apuvälineiden käyttötaito tilanteessa. Vaadittavaksi erityistaidoksi mainittiin myös viittomakielen tulkkaus. Vastauksissa nostettiin esille se, että ei ole olemassa yhtä sääntöä, joka toimii kaikilla, ja että tekemällä oppii. Vastauksissa mainittiin myös, että taidot opitaan koulussa tai kokemuksen ja palautteen kautta. Vastauksissa nousi esille myös, että joskus asiakas vaatii tulkkauksen lisäksi esimerkiksi suuntien näyttämistä.

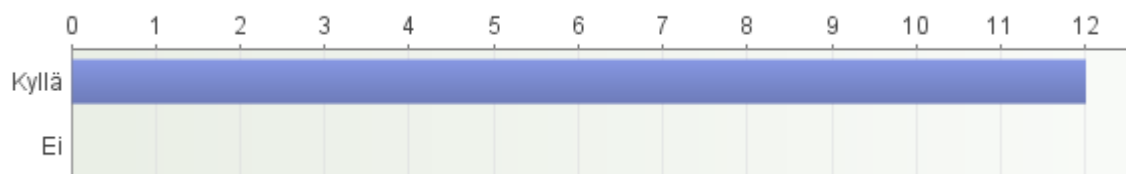
*”Ehdottomasti vaatii näkemyksellisyyttä ja erillistä kykyä toimia yhdistelmä-
vammojen suhteen!”*

17. Mitä erityistaitoja koulutuksessa tulisi opettaa koskien kirjoitustulkkinä toimimista kuurosokealle asiakkaalle?

Kysymykseen 17 vastauksia saatiin 9. Kysymystä ei ole muotoiltu riittävän selkeästi. Siinä puhutaan yleisesti koulutuksesta, vaikka tarkoituksena on ollut, että kysymys tarkoittaa yksinomaan kirjoitustulkkinä koulutusta.

Vastauksissa kerrottiin, että koulutuksen tulisi opettaa erityisesti kuvailutaitoja ja kuvailun tiivistämistä. Vastauksissa mainittiin myös, että pitäisi olla vieläkin nopeampi kirjoittaja. Yksi vastaajista painotti opastuksen, valaistuksen, tekniikan ja kosketuksen keskinäistä painottamista aina asiakkaan ja tilanteen mukaan. Tämän lisäksi vastaaja painotti myös kokonaisnäkemystä kommunikatiiviseen ilmapiiriin ja tilaan asettumista. Vastauksissa nousi esille jälleen myös oleellisen poimiminen luennosta ja tiivistämisen harjoittelu. Kuinka tulisi kuvailla sanallisesti tulkkauksen lomassa asiakkaan toivomia asioita? Vastauksissa toivottiin myös kuurosokeiden käyttämien apuvälineiden esittelyä; miten niitä mahdollisesti hyödynnetään tulkkaustilanteessa. Vastauksissa mainittiin myös jutustelu viittojen, sekä eri tilanteiden käytännön kokeiluja.

5.6 Asiakkaiden erityistoiveet ja muita huomioita

Kuvio 15. Onko kuurosokeilla asiakkailla ollut erityistoiveita kirjoitustulkkaukseen?

Kuviosta 15. on nähtävissä, että kaikki vastanneista 12 (n=12) kertoo kuurosokeilla asiakkailla olleen erityistoiveita kirjoitustulkkaukseen. Vastaukset kertovat asiakasryhmän kirjosta ja asiakkaan tarpeiden merkityksestä kirjoitustulkkauksessa.

19. Jos kuurosokeilla asiakkailla on ollut erityistoiveita kirjoitustulkkaukseen, niin mitä?

Kuurosokeiden asiakkaiden erityistoiveita kysyttäessä vastauksia saatiin 12. Kuurosokeilla asiakkailla on ollut erityistoiveita kirjoitustulkkaukseen erityisesti fonttikoon, tekstin ja taustan värin, kontrastin ja marginaalien suhteen. Toiveena on ollut myös, että ihan kaikki kuvaillaan. Kirjoitustulkkauksessa tulee huomioida näkövamman tuomat vaatimukset, kuten sopiva tekstin taustaväri ja ympäristön kuvailu (Lahtinen 2006, 190).

Tämän lisäksi on myös avustettava tauolla ja ruokailussa. On toivottu musiikin kuvailusta vartalolle, joko reidelle, olkavarteen tai selkään. Toiveita on ollut myös istumapaikasta, tekstin jaksottamisesta, isojen kirjaimien käytöstä, puhujien merkitsemisestä, kuvailusta (mitä asioita kuvaillaan ja mitä ei), käytettävistä lyhenteistä ja paritulkkin käytöstä (milloin olisi hyvä tehdä vaihto). Toiveena on ollut myös lisänäyttö ja näytön asettelu oikein. Erityisohjeita on annettu muun muassa apuvälineiden käytöstä; miten tulee kirjoittaa, jos jokin tietty apuväline on käytössä tulkkauksen aikana.

Kuurosokeiden ryhmä on kielellisesti ja kulttuurisesti hyvin heterogeeninen ryhmä, joten tulkkauksen näkökulmasta kyse on pitkälti kuurosokean omista tulkkauksen

erityispiirteistä, jotka tulkin tulee hallita. Asiakkaan tarpeet nousevat ratkaisevaksi tekijäksi kommunikaatiossa. (Mustonen 2006, 8.)

22. Haluaisin vielä sanoa kuurosokeille kirjoitustulkkina toimimisesta seuraavaa
Vastaajien määrä: 5

Viimeiseen kysymykseen vastasi 5 kirjoitustulkkia. Vastauksissa mainittiin, että kirjoitustulkkaus kuurosokealle ei sovi kaikille ja, että tekemällä oppii. Vastauksissa sanottiin myös, että jokaisella asiakkaalla on omat yksilölliset tarpeensa ja toiveensa. Yksi vastaajista mainitsi, että olisi hyvä, että tulkilla olisi sekä viittomakielen tulkin (taktiili-) osaaminen että kirjoitustulkkauspätevyys.

”Siinä pitää katsoa laajasti ja muodostaa näkemyksensä ja toimintansa joustavasti niin, että huomioi monia eri osa-alueita!”

Kuurosokeille tulkkaus on kokonaisvaltaista toimintaa. Siinä on otettava huomioon kuulo ja näkö, hallittava kommunikaatiomenetelmät sekä kielellinen tieto, kuvailu ja opastus. (Lahtinen 2006, 198.)

6 POHDINTA

Tässä kappaleessa arvioin opinnäytetyö prosessia: selvityksen onnistumista, luotettavuutta ja menetelmän toimivuutta. Esittelen myös vastaukset tutkimuskysymyksiini ja pohdin mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

6.1 Selvityksen luotettavuus ja menetelmän toimivuus

Selvitykseni luotettavuuteen ja arvoon vaikuttaa paljon kyselyyn vastanneiden määrä, joka oli 12 vastaajaa. Olen ottanut Kansaneläkelaitokseen suunnittelija Riikka Heikkiseen (Vammaisten tulkkauspalvelut ja tulkkauspalvelujen hankinnat) yhteyttä tiedus-

tellakseni lukumäärää kirjoitustulkeille, jotka ovat ilmoittaneet tekevänsä tulkkauksia myös kuurosokeille. En ole valitettavasti saanut vastausta kysymykselle, joten suuntaa antava prosentuaalinen vastaajamäärä jäi saamatta. On siis pohdittava voiko aineistosta (n=12) tehdä päteviä yleistyksiä vai ovatko ne ainoastaan suuntaa antavia.

Kyselyn vastauksissa nousi esille paljon jo kuurosokeiden puolella tutkittua tietoa liittyen kuurosokeille tulkkaukseen. Tästä huolimatta näkökulma on selvityksessäni kirjoitustulkkausten puolella, joten työstä kummunnut tieto ei ole itsestäänselvyys. On kuitenkin huomattava, että tutkimus kuurosokeille tulkkauksesta on sovellettavissa joiltakin osin kirjoitustulkkaukseen kuurosokeille.

Yhtenä kyselyn haittapuolena pidetään sitä, että ei tiedetä, miten vastaajat ovat selvillä siitä alueesta, josta kysymyksiä esitetään (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 195). Tämä on otettu kyselyä tehtäessä huomioon ja kysytty kysymys siitä, kuinka usein vastaajat ovat tehneet kirjoitustulkausta kuurosokeille ja siitä, kuinka monta kuurosokeaa asiakasta heillä on ollut. Vastauksia analysoitaessa on siis otettava huomioon, että valta-osa, 8 vastaajaa (n=12) on toiminut kirjoitustulkkinä kuurosokealle harvoin. 8 vastaajaa kertoo myös kuurosokeita asiakkaita olleen alle 5.

Kyselytutkimuksen yhtenä heikkoutena pidetään myös sitä, että ei ole selvyyttä siitä, kuinka onnistuneita annetut vastausvaihtoehdot ovat olleet vastaajien näkökulmasta. Väärinymmärryksiä on vaikea kontrolloida. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 195.) Tämä pyrittiin eliminoimaan tekemästäni kyselystä toteuttamalla koekysely tilanteessa, jossa olin itse paikalla vastaamaan kysymyksiin ja kommentteihin. Kyselyyn lisättiin vastausvaihtoehtoja tulleiden kommenttien pohjalta. Kyselyn vastaajien määrä jäi kuitenkin alkuperäisestä perusjoukosta alhaiseksi, joten vastaajia haettiin myös muuta kautta, jolloin on mahdollista, että osa vastaajista ei ole ollut paikalla koekyselyssä.

Koekyselystä huolimatta kyselystä löytyi jälkeinpäin kohtia, jotka olisivat mahdollisesti vaatineet tarkennusta. Esimerkiksi kysymyksessä 17., ”Mitä erityistaitoja koulutuksessa tulisi opettaa koskien kirjoitustulkkinä toimimista kuurosokealle asiakkaalle?”, puhutaan yleisesti koulutuksesta. Tällä kysymyksellä tarkoitettiin nimenomaan kirjoitustulkkiä koulutusta eli kirjoitustulkkausten erikoistumisopintoja. Toisaalta kysymyksessä mainitaan ”kirjoitustulkkinä toimiminen”, joten koulutuksena voidaan pitää

joko kyseistä kirjoitustulkkipöytäkirjoitusta tai esimerkiksi erillistä lisäkoulutusta kirjoitustulkeille. Toisena tarkennusta vaatineena kohtana oli kysymys liittyen apuvälineisiin: 12. Mitä eri apuvälineitä kirjoitustulkkipöytäkirjoituksessa kuurosokealle on käytetty? Kysymyksessä vastausvaihtoehtona oli ”lisänäyttö”. Vaihtoehtona se oli laaja, joten jälkepäin voi pohtia kuuluiko vaihtoehtoon myös esimerkiksi valkokankaalle heijastettu teksti. Yhtenä tarkennusta vaatineena kohtana voidaan pitää myös koulutustaustaa. Silläkin on merkitystä kuinka pitkän ja minkä tasoisen koulutuksen tulkit ovat saaneet. Tämä ei käy ilmi selvityksessä. Selvityksestä ei ilmene myöskään onko vastaajilla suoritettuna jotakin opintoja kuurosokeuteen liittyen, esimerkiksi opastus- ja kuvailukursseja.

6.2 Vastaukset tutkimuskysymyksiin

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni oli ”mitä on kirjoitustulkkaus kuurosokealle, ja mitkä ovat sen erityispiirteet?”. Vastaan tutkimuskysymykseeni käyttämällä haastattelemani asiakkaan mainitsemia viittä osa-aluetta. Käyn läpi myös samalla toisen tutkimuskysymykseni ”kuinka kirjoitustulkkipöytäkirjoituksen tulee varautua kuurosokeiden asiakasryhmään?” vastaukset ja pohdinnan.

1. Suhde ympäristöön, ihmisiin ja objekteihin
2. Kuinka kommunikoin kirjoitustulkin kanssa?
3. Kulttuuri (Mitä tarkoittaa kuulonäkövammaisuus?)
4. Tekniikka ja apuvälineet
5. Opastus

Ensimmäisenä osa-alueena asiakas mainitsi suhteen ympäristöön, ihmisiin ja objekteihin. Kyselyn vastauksissa nousi esille kuvailun merkitys kirjoitustulkkipöytäkirjoituksessa kuurosokealle. Kuvailusta esimerkkeinä olivat diat, puhujat, heidän ilmeet ja eleet, tarvittaessa ympäristö ja ihmisten vaatetus. Tärkeäksi nousi myös kuvailla keitä on paikalla, joten on perusteltua että kuurosokealla asiakkaalla on tutut tulkit, jotka tunnistavat ne henkilöt, jotka asiakaskin tuntee. Vastauksissa mainittiin myös, että joskus asiakas vaatii tulkkausten lisäksi esimerkiksi suuntien näyttämistä. Tällä hetkellä kirjoitustulkkipöytäkirjoituksessa käydään kuvailua läpi melko vähän, mutta esimerkiksi harjoituksissa mietitään mitä kuvailu tilanteessa voisi olla kuurosokealle asiakkaalle (Sirpa Laurén, henkilökohtainen tiedonanto 7.4.2014).

Kyselyn vastauksissa nousevat jatkuvasti esille kuvailutaidot. Näitä ei ole kuitenkaan ilmeisesti mahdollista sisällyttää 30 opintopisteen kirjoitustulkkipäätöskoulutukseen. On syytä pohtia olisiko lisäkoulutus edellä mainituista tarpeen kirjoitustulkeille. Tässä työssäni esitellyt muut tiedot ja taidot, joita koulutuksessa tulisi opettaa, olisi myös mahdollista sisällyttää lisäkoulutukseen kirjoitustulkkipäätöksestä kuurosokeille.

Eri kommunikaatio- ja tulkkausmenetelmiä olisi suositeltavaa käydä läpi koulutuksessa. Kuviossa 7. ”Jos olet toiminut kirjoitustulkkinä kuurosokealle, niin mitä eri kommunikaatio- ja tulkkausmenetelmiä olet käyttänyt konekirjoituksen lisäksi?” on havaittavissa, että esimerkiksi puheentoistoa, sormiaakkosia, huuliota ja sosiaalisia pikaviestejä on käytetty paljon kuurosokeille kirjoitustulkkipäätöksen lisäksi. Nämä ovat mielestäni sellaisia taitoja, joiden opettelu ei vaadi paljoa aikaa, joten olisi mahdollista pohtia niiden sisällyttämistä kirjoitustulkkipäätöskoulutukseen.

Haastattelemani asiakas mainitsi kirjoitustulkkipäätöksessä kuurosokealle toisena osa-alueena sen, kuinka asiakas ja tulkki kommunikoivat keskenään. Pohdin nyt asiaa tilanteessa, jossa kuurosokealla asiakkaalla on tulkkinä ainoastaan kirjoitustulkkipäätöskoulutuksen saanut henkilö. Asiakas ei tässä tilanteessa tarvitse opastusta. Hän odottaa aulassa tilaisuuden alkua. Tulkki tulee paikalle ja huomaa asiakkaan, mutta tietokone ei tietenkään ole vielä käytettävissä. Tässä tilanteessa tulkin tulisi osata esittäytyä asiakkaalle viittomakielellä, myös taktiilisti. Tämä kävi ilmi myös kyselyn vastauksissa. Koulutukselta toivottiin jutustelua viittoen.

Kolmantena osa-alueena oli kulttuuri: mitä tarkoittaa kuulonäkövammaisuus? Tämän kirjoitustulkkipäätöskoulutus on jo ottanut huomioon luentomateriaaleissaan. Kirjallisuus ja Sanna Paasosen 1,5h luento aiheesta ovat 30 opintopisteen kirjoitustulkkipäätöskoulutukseen sisällytettynä hyvä paketti kuurosokeudesta. Sen riittävyttä voidaan pohtia, mutta kun koulutuksen rajana on 30 opintopistettä, ja työtä riittää jo itse kirjoitusnopeuden ja kirjoitustulkkipäätöksen harjoittamisessa, on mielestäni kuurosokeiden asiakasryhmä huomioitu opetussuunnitelmassa.

Neljäntenä asiakas mainitsi tekniikan ja apuvälineet. Nämä käyvät myös ilmi kyselyn vastauksissa. Kirjoitustulkkauksessa kuurosokeille aivan asemassa ovat asiakkaan tarpeet. Vastauksissa mainittiin muun muassa näytön taustan ja fontin värin sekä koon ja marginaalien tarkempi määrittäminen asiakaskohtaisesti. Esille nousi myös pistenäytön lukunopeuden hitaus, ja siitä johtuva tekstin rankempi tiivistäminen. Tilanteen alussa on katsottava myös tarkemmin laitteiden paikat ja suunnat. Pistelukulaitteiden takia saattaa olla myös erilainen kirjoitusohjelma. Asiakkaat ovat antaneet myös erityisohjeita muun muassa apuvälineiden käytöstä; miten tulee kirjoittaa, jos jokin tietty apuväline on käytössä tulkkauksen aikana.

Edellä mainitusta erityistoiveesta ja kuviosta 12. (Mitä eri apuvälineitä kirjoitustulkkauksessa kuurosokealle on käytetty?) voi päätellä, että apuvälineet ja niiden käyttö olisi suositeltavaa esitellä koulutuksessa. Jokin käytettävä apuväline voi vaikuttaa tilanteen kulkuun, esimerkiksi jos kuurosokea joutuu tilanteessa vaihtamaan käyttämiään laseja. Tämä tulee myös tulkin ottaa huomioon tulkatessaan, sillä kuurosokea ei pysty seuraamaan samaa aikaa tulkkausta.

Viimeisenä viidentenä osa-alueena oli opastus. Tästä kyselyn vastauksissa nousi esille tauoilla ja ruokailussa opastus. Koulutustaho ja Suomen kuurosokeat ry ovat keskustelleet kuurosokean asiakkaan ehdottomasta turvallisuudesta. Kirjoitustulkkauksen erikoistumisopintoihin ei pystytä liittämään riittävästi opastuksen hallintaan johtavia tunteja. Tämän vuoksi on päätetty, että opiskelijoille annetaan vain perustiedot siitä. Kirjoitustulkin pitää siis osata ohjata asiakas paikalleen. (Hanna Putkonen-Kankaanpää, henkilökohtainen tiedonanto 29.11.2013.)

Tutkimukseni punainen lanka on se, että kuurosokeiden ja kuulonäkövammaisten asiakasryhmää käsiteltäessä on otettava erityisesti huomioon juuri kyseessä olevan asiakkaan tarpeet. Tämä näkyy selkeästi myös kyselyn tuloksissa. Asiakasryhmän kirjavuus asettaa tulkeille haasteita, ja jo ennen varsinaista tulkkaustilannetta haasteet keskittyvät Kansaneläkelaitoksen tulkkiälytykseen. On löydettävä oikea tulkki tai tulkki-kombinaation oikealle asiakkaalle. Laadukkaan palvelun takaamiseksi on pohdittava tilannetta asiakkaan näkökulmasta: aina työntekijän näkökulmasta paras ratkaisu ei ole tulkkauksen laadun kannalta paras ratkaisu.

6.3 Jatkotutkimusaiheita

Olen tarkastellut selvityksessä kirjoitustulkausta kuurosokeille tekemäni kyselyn valossa. Kysely oli suunnattu erityisesti kirjoitustulkeille, jotka ovat tehneet kirjoitustulkausta kuurosokeille, joten tämän selvityksen näkökulmana on kirjoitustulkin näkökulma. Työssä on toki otettu huomioon asiakaslähtöisyys, esimerkiksi kysymyksellä asiakkaiden erityistoiveista ja haastattelemalla kuurosokeaa kirjoitustulkkausten käyttäjää. Tästä huolimatta syvempi katsaus asiakkaan näkökulmaan kirjoitustulkkauksesta kuurosokealle olisi tarpeellinen. Asiakas näkökulma toteutettuna asiakashaastatteluilla ja havainnoinnilla tulkaustilanteissa on mielestäni tarpeellinen jatkotutkimus aiheesta.

Myös muuhun tutkimukseen kirjoitustulkkauksesta nojaten, yhteistyö tulkaustilanteissa olevien muiden tahojen kanssa on tärkeää. Täten olisi hyödyllistä tehdä ohjeet puhujalle, jota tulkataan. Ohjeet, siitä kuinka hän voi puhuessaan huomioida sen, että hänen puhettaan tulkataan. Ohjeissa voisi keskittyä siihen, että kirjoitustulkkausten seuraaja on kuurosokea, sillä tekstin lukeminen voi olla tällöin hitaampaa. Toki yleinen ohjeisto aiheesta olisi myös tarpeellinen, sillä tilanteessa haasteita aiheuttavat asiat ovat pitkälti samoja asioita, riippumatta siitä kuka tulkkausta seuraa.

LÄHTEET

Aviris 2014. Pistenäytöt. Viitattu 4.3.2014.
<https://aviris.nkl.fi/fi/etusivu/kauppa/tietotekniikka/pistenaytot>

Bernhardt, Iida 2013. Visuaaliseen materiaaliin ja puhujan eleisiin viittaaminen kirjoitustulkkauksessa: Kehittämistyö kirjoitustulkkauksessa käytetyistä viittauskeinoista. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.

Forsbergi, Kristina 2010. Opas apuvälineistä kuurosokeiden parissa työskenteleville. Suomen Kuurosokeat ry:n julkaisuja B6/2010.
http://www.kuurosokeat.fi/tiedosto/opas_apuvälineista_kuurosokeiden_kanssa_tyoskenteleville.pdf

Foundation of Assistive Technology 2013. About FAST. Viitattu 18.3.2014
<http://www.fastuk.org/about/>

Heikkoinen, Heidi & Mihal, Elli-Maija 2011. Kuka Naputtaa? Selvitys kirjoitustulkkauksesta ja tulkeista. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.

Helsingin yliopisto 2010. Humanistinen tiedekunta. Ajankohtaista. Viitattu 27.4.2014.
<http://www.helsinki.fi/hum/ajankohtaista/2010/08/0826.htm>

Helsingin yliopisto 2012. Tuhat-tutkimustietojärjestelmä. Kirjoitustulkkaus prosessina, tulkkeen ymmärrettävyys ja sen parantaminen. Viitattu 27.4.2014.
[https://tuhat.halvi.helsinki.fi/portal/fi/projects/print-interpreting-\(c5b1fc42-b09f-46e1-bc4d-d26592258a45\).html](https://tuhat.halvi.helsinki.fi/portal/fi/projects/print-interpreting-(c5b1fc42-b09f-46e1-bc4d-d26592258a45).html)

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 1997. Tutki ja kirjoita. 15.-17. painos. Helsinki: Tammi.

Humanistinen ammattikorkeakoulu 2014. Erikoistumisopinnot – kirjoitustulkkipäätös
30 op. Opetussuunnitelma. Humanistinen ammattikorkeakoulu: Helsinki.

Härkönen, Elisa & Turkki, Outi 2010. Kielen oppiminen vai sisällön kääntäminen?
Kartoitus vieraiden kielten oppituntien tulkkauksesta viittomakielisille opiskelijoille.
Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäyte-
työ.

Kovanen, Merja & Mielityinen, Marianne & Västilä, Tuija 2012. Kuurosokeus osana
elämää. Tietoa ja kokemuksia kaksoisaistivamman seurannaisvaikutuksista. 1. pai-
nos. Tallinna Raamatutrükikoda.

Lahtinen, Riitta 2004. Sujuva tulkkaus kuurosokeille. Selvitys kuurosokeiden tulkin-
käytön kokemuksista. Tampere: City Offset Oy.

Lahtinen, Riitta 2006. Kuurosokeille tulkkaus – haasteellista ja vaihtelevaa. Teokses-
sa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käänteessä – Viittomakielen kään-
tämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Hel-
sinki: Finn Lectura, 182-198.

Lahtinen, Riitta & Palmer, Russ & Lahtinen, Merja 2009. Aisti kuvailu. Helsinki: Art-
Print Oy.

Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta 19.2.2010/133.

Laurén, Sirpa 2002. Toimiiko kirjoitustulkkaus? Selvitys kirjoitustulkki-työstä ja kou-
lutustarpeista. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkin-
non opinnäytetyö.

Laurén, Sirpa 2006. Kielen sisäinen tulkkaus. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Ris-
sanen (toim.) Käden käänteessä – Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa
sekä käytäntöä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsinki: Finn Lectura, 199-225.

Lerne, Elsa & Lerne, Kari & Lerne, Maire 2006. Käteen kirjoittaminen on helppoa ja nopeaa. Teoksessa Anne Ylitalo (toim.) Muuttuva kommunikaatio. 2. painos. Tampere: Cityoffset Oy, 61-68.

Marttila, Jaana 2006. Kuurosokeiden tulkkipalveluopas – Tietoa tulkkipalvelusta ja tulkkauksesta. Tehokopiointi Tampere.

Mustonen, Tuija 2006. Kommunikaation merkitys kuurosokealle. Teoksessa Anne Ylitalo (toim.) Muuttuva kommunikaatio. 2. painos. Tampere: Cityoffset Oy, 8-9.

Mäkiranta, Soile 2006. Asiasisällön välittyminen kirjoitustulkkauksessa. Suomen kielten laitos. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Ohrankämmen, Maria 2008. Viive kirjoitustulkkauksessa. KITU-ohjelma kirjoitustulkin apuvälineenä. Käännöstieteen (saksa) pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Poussu-Olli, Hanna-Sofia 2003. Kuulovammaisuus. Arviointi ja interventio. Turku: Painosalama Oy.

Puolanen, Piia & Perttunen, Antero 2006. Näkövammaisuudesta ja apuvälineistä. Teoksessa Marjatta Takala & Elina Kontu (toim.) Näkökulmia näkövammaisten opetukseen. Juva: WS Bookwell Oy, 21-33.

Salakari, Virpi 2008. Miten kirjoitustulkkauksessa syntyvä tulke eroaa puheesta ja miksi? Kieli- ja käännöstieteiden laitos. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Salminen, Anna-Liisa 2010. Apuväline toimintaa edistämässä. Teoksessa Anna-Liisa Salminen (toim.) Apuvälinekirja. Kouvola: Solver Palvelut Oy, 16-28.

Suomen kirjoitustulkit ry 2014. Haluatko kirjoitustulkiksi? Viitattu 3.3.2014. http://www.suomenkirjoitustulkit.net/kirjoitustulkkkaus/haluatko_kirjoitustulkiksi/.

Suomen Kuurosokeat ry 2011. Pohjoismainen kuurosokeuden määritelmä. 1. painos. Tallinna Raamatutrükikoja.

Suomen Kuurosokeat ry 2014a. Kuurosokeiden ja kuulonäkövammaisten järjestö. Viitattu 1.2.2014. <http://www.kuurosokeat.fi/>.

Suomen Kuurosokeat 2014b. Kommunikaatiopalvelut. Viitattu 26.4.2014. <http://www.kuurosokeat.fi/kommunikaatio/index.php>.

Suomen Kuurosokeat ry 2014c. Kuulonäkövamma. Viitattu 2.3.2014. <http://www.kuurosokeat.fi/tietoa/kuulonakovamma.php>.

Suomen Kuurosokeat ry 2014d. Suomen Kuurosokeat ry. Viitattu 2.3.2014. <http://www.kuurosokeat.fi/jarjesto/index.php>.

Suomen Kuurosokeat ry 2014e. Kommunikaatiopalvelut. Viitattu 2.3.2014. <http://www.kuurosokeat.fi/kommunikaatio/index.php>.

Tanhuamäki, Maija 2008. Kirjoitustulkkauksen laadun arviointi laatukriteerien avulla. Käännöstieteen (saksa) pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto.

Tanhuamäki, Maija & Tiittula Liisa 2011. Tulkkauksen kautta yhdenvertaisuuteen – Kirjoitustulkkauksen haasteet tasavertaiselle viestinnälle. Teoksessa Marjut Johansson & Pirkko Nuolijärvi & Riitta Pyykkö (toim.) Kieli työssä. Asiantuntijatyön kielelliset käytännöt. Vantaa: Hansaprint Oy, 190-217.

Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä 2014. Näkökulmia kirjoitustulkkauksesta kuurosokeille henkilöille. Kielisilta 01/2014, 9.

Viita-Louhio, Heli 2011. Puhetulkkaus ja kirjoitustulkkaus. Tuntosarvi (10) 10/2011, 10-11.

LIITTEET

LIITE 1

Kysely kirjoitustulkeille, Humanistinen ammattikorkeakoulu, Viittomakielentulkinnan koulutusohjelma 2013, Opinnäytetyö, Hanna Kuittinen

1. Sukupuoli

- nainen
- mies

2. Ikä

- 18-25
- 26-34
- 35-45
- 46-54
- 55+

3. Koulutustausta

- Kirjoitustulkki
- Kirjoitustulkki ja viittomakielentulkki
- Kirjoitustulkki ja viittomakielen ohjaaja
- Kirjoitustulkki ja muu koulutus, mikä?

4. Kuinka pitkään olet toiminut kirjoitustulkkinä?

- 0-3 vuotta
- 4-6 vuotta
- 7-10 vuotta
- 11-15 vuotta

- 16-20 vuotta
- yli 20 vuotta

5. Olen toiminut kirjoitustulkkina kuurosokealle

- Usein
- Harvoin
- En koskaan (siirry kyselyn loppuun)

6. Jos olet toiminut kirjoitustulkkina kuurosokealle, niin millaisissa tilanteissa?

7. Jos olet toiminut kirjoitustulkkina kuurosokealle, niin mitä eri kommunikaatio- ja tulkkausmenetelmiä olet käyttänyt konekirjoituksen lisäksi? (valitse kaikki käyttämäsi menetelmät)

- Puheen toisto
- Viittomakieli
- Taktiiliviittominen
- Viitottu puhe
- Sormiaakkoset
- Suuraakkoset
- Viittomat
- Käsinkirjoitus
- Tikutus
- Huulio
- Sosiaaliset pikaviestit
- Selkään piirtäminen
- Jokin muu, mikä?

8. Kuinka monta kuurosokeaa asiakasta sinulla on ollut kirjoitustulkkina?

- 0
- alle 5
- 5-10
- enemmän kuin 10

9. Olen toiminut kirjoitustulkkina kuurosokealle toisen (työparin, tulkkiparin) kanssa

- Aina
- Usein
- Harvoin
- En koskaan

10. Jos olen toiminut kirjoitustulkkina kuurosokealle työparin kanssa, niin parini on ollut koulutustaustaltaan

- Kirjoitustulkki
- Kirjoitustulkki ja viittomakielentulkki
- Kirjoitustulkki ja viittomakielen ohjaaja
- Henkilökohtainen avustaja
- Viittomakielentulkki
- Viittomakielen ohjaaja
- Puhevammaisten tulkki
- Jokin muu koulutus, mikä?
- En osaa sanoa

11. Tulisiko kirjoitustulkkauksessa kuurosokealle olla kaksi tulkkia? Perustele.

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

12. Mitä eri apuvälineitä kirjoitustulkkauksessa kuurosokealle on käytetty?

- Ei mitään
- Pistenäyttö
- Luku-TV
- Lisänäyttö
- Suurennuslasit
- Induktio
- Jokin muu, mikä?

13. Eroaako kirjoitustulkkkaus kuurosokealle muusta kirjoitustulkkauksesta?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

14. Jos kirjoitustulkkkaus kuurosokealle eroaa muusta kirjoitustulkkauksesta, niin miten?

15. Vaatiiko kirjoitustulkkina kuurosokealle toimiminen erityistaitoja?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

16. Jos kirjoitustulkkina kuurosokealle toimiminen vaatii erityistaitoja, niin mitä?

17. Mitä erityistaitoja koulutuksessa tulisi opettaa koskien kirjoitustulkkina toimimista kuurosokealle asiakkaalle?

18. Onko kuurosokeilla asiakkaille ollut erityistoiveita kirjoitustulkkaukseen?

- Kyllä
- Ei

19. Jos kuurosokeilla asiakkaila on ollut erityistoiveita kirjoitustulkkaukseen, niin mitä?

20. Vaatiiko kuurosokealle asiakkaalle kirjoitustulkkinä toimiminen erityishuomiota fyysisen ergonomian (esim. työskentelyasennon, työvälineiden ja/tai työskentelyympäristön) suhteen?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

21. Jos kuurosokealle asiakkaalle kirjoitustulkkinä toimiminen vaatii erityishuomiota fyysisen ergonomian (esim. työskentelyasennon, työvälineiden ja/tai työskentelyympäristön) suhteen, niin millaista?

22. Haluaisin vielä sanoa kirjoitustulkkinä kuurosokeille toimimisesta seuraavaa

